



# تاریخک و اسناد مطبوعات قم (۱۳۰۲ تا ۱۳۵۷)<sup>۱</sup>

## چکیده

نگارنده ۵۵ نشریه ادواری را که در خلال سالهای ۱۳۰۲ تا ۱۳۵۷ ش در قم منتشر می‌شده، در این مقاله معرفی می‌کند. در مورد برخی از مجلات، سرمقاله، و گاه فهرست برخی از شماره‌ها یا بخش‌هایی از مقالات آنها را می‌آورد، مانند مجله پیکار مردان که خود گویای بخشی از تاریخ قم و شخصیت‌های مطرح آن در نیمه اول قرن چهاردهم شمسی است. برخی از این نشریات، سالنامه‌های مدارس و دبیرستانهای قم هستند. از میان این مجلات فقط مجله درس‌هایی از مکتب اسلام که نشر آن از آذر ۱۳۳۷ شروع شده، همچنان منتشر می‌شود. همین مجله از نادر مجله‌هایی است که اساسنامه مکتوب در ۳۳ ماده دارد که در سال ۱۳۴۴ ش تصویب شده است. در این میان پیام شادی تنها مجله برای کودکان و الهادی تنها مجله به زبان عربی است. **کلیدواژه:** نشریات قم - نیمه اول قرن چهاردهم شمسی؛ مکتب اسلام (مجله)؛ سالنامه‌های مدارس دولتی قم؛ پیام شادی (مجله)، الهادی (مجله)؛ نشریات قم - اسناد.

## الخلاصة

يقدم الكاتب في مقاله هذا تعريفاً بـخمس وخمسين نشرية دورية صدرت جميعها في مدينة قم خلال السنوات من ۱۳۰۲ إلى ۱۳۵۷ الشمسية. ويورد الكاتب عند تعريفه لبعض المجلات مقالها الافتتاحي أو فهرست بعض أعدادها أو مقاطع من مقالاتها أحياناً، وذلك كمجلة پیکار مردان (= كفاح الرجال) التي تعكس جانباً من تاريخ قم وشخصياتها البارزة في النصف الأول من القرن الرابع عشر الشمسي. وبعض هذه النشریات هي عبارة عن نشریات حولية لمدارس قم وثنائياتها. ومن بين جميع هذه المجلات لم يبق مستمراً في الصدور إلى الآن سوى مجلة درس‌هایی از مکتب اسلام (= دروس من العقيدة الإسلامية) التي صدر عددها الأول في شهر آذر من سنة ۱۳۳۷ الشمسية. وهذه المجلة هي المجلة الوحيدة التي لها نظام أساسي مدون في ثلاث وثلاثين مادة تمت المصادقة عليه في سنة ۱۳۴۴ الشمسية. أما المجلة الوحيدة بين هذه النشریات والخاصة بالأطفال فهي مجلة پیام شادی (= رسالة السرور)، والمجلة العربية الوحيدة هي مجلة الهادي.

۱. تاریخ‌ها در این مقاله همه به سال هجری شمسی است مگر به غیر آن تصریح شود.

صلاحیت آقای میرزا علی اکبر حکمی زاده برای طبع و نشر مجله به نام همایون تصویب شد.

دو ماه و پنج روز بعد «طلیعه نامه ماهیانه همایون» را در تاریخ یکم مرداد ۱۳۱۳ به دیوارهای قم چسباندند:

«... ما برای آگاه کردن هموطنان محترم به [...] احتیاج بشر به دین و دنیا این مجله را تأسیس نمودیم [...] ولی از مقالات علمی و صحی و ترجمه مقالات سودمند دیگران بی بهره نخواهد بود...» (برای آگاهی از متن کامل طلایه نامه ماهیانه همایون بنگرید به سند شماره ۵ پیوست).

طلیعه نامه مجله همایون واکنش صباح، رئیس وقت معارف و اوقاف قم و محلات را در پی داشت. وی در نامه شماره ۱۳۳۷ که تاریخ ۴ مرداد ۱۳۱۳ را دارد به اداره کل انطباعات وزارت معارف نوشته است: «... طلایه مجله همایون [...] همایونی [محمد همایون پور] را به عنوان مدیریت معرفی نموده بود. مشاراً به احضار و مکشوف شد که با عدم اطلاع از قانون مطبوعات، خود را به مدیریت معرفی نموده و به علاوه سن او هم مقتضی نبوده؛ لذا آنچه نشر نشده بود ضبط گردید و به همایونی هم اخطار شد که من بعد حق ندارد خود را به مدیریت معرفی کند... (متن کامل سند شماره ۶ پیوست).

رئیس معارف قم، دوازده روز بعد، در نامه شماره ۱۳۱۳ با تاریخ ۱۶ مرداد ۱۳۱۳ در پاسخ نامه «نمره ۲۶۷۹ مورخه ۱۳/۵/۱۰» اداره انطباعات وزارتخانه نوشته است: «...میرزا علی اکبر حکمی زاده ناصحی صاحب امتیاز، از مسافرت مراجعت و به اداره معارف مراجعه نموده، همایون پور را به سمت مدیری داخلی و مؤسس معرفی نموده است و خود او صاحب امتیاز و مدیرمسئول است...» (متن کامل سند شماره ۸، پیوست).

شماره یکم مجله همایون، مهرماه ۱۳۱۳ / ج ۲ ۱۳۵۳ ق درآمد. در پیشانی نامواره «نامه ماهانه قم» دیده می شود. همچنین روی جلد آورده اند:

«صاحب و مسؤول علی اکبر حکمی زاده»، «مؤسس و مدیر داخلی محمد همایون پور»، «اداره در حک و اصلاح کلیه مقالات وارده آزاد است»، «جای اداره: قم خیابان ارم (جدید)، مراجعات در طهران، خیابان ناصریه، کتابخانه

هشتاد و هفت سال خورشیدی پس از انتشار «کاغذ اخبار» در تهران، نخستین نشریه ادواری قم در زمستان ۱۳۰۲ منتشر شد. آنچه در پی می خوانید مروری است گذرا به ۵۵ سال کارنامه مطبوعاتی در این شهر ایران از دی ماه ۱۳۰۲ تا اسفند ماه ۱۳۵۷.

### • جنوب

شورای عالی معارف، در جلسه ۳۳ (۲۸ مرداد ۱۳۰۲) مجوز انتشار نشریه جنوب را به نام عبدالله عتیق الحسینی به تصویب رساند. او حدود ۵ ماه بعد در ۲۴ دی ماه ۱۳۰۲ نشریه جنوب ایران را در تهران به چاپ سپرد و در قم توزیع کرد. بر پیشانی این هفته نامه و بالای نامواره، افزون بر نشانی، بهای تک نسخه و «آبونه» آورده اند: «فَوْضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ». جنوب نشریه ای سیاسی و مذهبی بود که دو شماره در قم دوام آورد و عبدالله عتیق الحسینی به امید این که روزنامه داری را در خوزستان ادامه دهد راهی خرمشهر شد.

### • کامکار

ده سال پس از نشریه جنوب، فضل الله عوض زاده / کامکار که از سال ۱۳۰۶ نشریه کامکار را در اصفهان انتشار می داد، سال ۱۳۱۲ دفتر و چاپخانه خود را به قم منتقل کرد و دومین نشریه این شهر را به چاپ رساند. نشریه کامکار با دو پاره خبر و آگهی، و گهگاه نگارش های منثور و منظوم فقط دو ماه در قم حیات داشت و پس از انتشار هفت شماره به دلیل عدم اقبال عمومی و همکاری دولتی برچیده شد.

فضل الله عوض زاده / کامکار، پس از ورشکستگی در قم داشته های خود را به تهران انتقال داد.

### • همایون

بنابر درخواست اداره معارف قم و محلات از اداره انطباعات وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، شورای عالی معارف در جلسه ۲۶۹ (۲۶ اردیبهشت ۱۳۱۳) پروانه انتشار مجله همایون را مصوب کرد: پیشنهاد نمره ۸۷۳ [مورخه] ۱۳/۱/۲۷ اداره انطباعات مطرح و



را «تقدیم مشترکین» کند و دفتر مجله همایون را ببندد. او پس از انتشار یک کتاب جنجال برانگیز به مرغ‌پژوهی روی آورد. (بنگرید به سندهای شماره ۱ تا ۱۰ پیوست).

### • استوار

همزمان با صدور اجازه‌نامه چاپ مجله همایون، مجوز انتشار نشریه استوار، در جلسه ۲۶۹ (۲۶ اردیبهشت ۱۳۱۳) شورای عالی معارف به تصویب رسید. اما میرزا ابوالفضل طهماسبی، یک سال و دو ماه / ۱۴ ماه بعد، اولین شماره استوار را در ۲۵ تیر ماه ۱۳۱۴ به پیشخوان روزنامه‌فروش‌های قم فرستاد.

این نشریه پس از ۵ ماه (۲۲ شماره) طبع در تهران از ماه ششم در قم چاپ شد. طهماسبی، در سرمقاله شماره نخست، مطبوعات را «نماینده روحیات جامعه و وسیله ارتباط افکار دانشمندان با توده مردم» و «حافظ و پاسبان شئون و حیثیات اجتماعی» دانست و در پسین سرمقاله خود «پیشرفت هرچه بیشتر» قم و «حمایت از محرومین و بالابردن سطح معارف مردم» را هدف خود از روزنامه‌نگاری محلی برشمرد.

استوار، پس از انتشار ۲۴۵۵ شماره، به دنبال درگذشت مؤسس و مدیر / ابوالفضل طهماسبی (۱ مرداد ۱۳۵۴) در ۲ شهریور ماه ۱۳۵۴ / پس از ۴۱ سال به تاریخ پیوست.

استوار که با ترتیب انتشار گوناگون (هفتگی، نیم‌هفتگی و ...) گاه با وقفه عرضه می‌شد، نشریه‌ای خبری (جهانی، ملی، شهری و حومه) سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، ادبی با چاشنی آگهی‌های ثبتي و بازرگانی بود. البته این تنوع موضوعی در همه سال‌ها دیده نمی‌شود. چرا که تحوّل محتوا بیشتر به همکار-های موسمی بستگی داشت که گاه سکندار تحریری می‌شدند. اما این دستیارهای مقطعی پس از چندی می‌گریختند و طهماسبی به تنهایی از یک طرف بار محتوا و پشتیبانی را به دوش می‌کشید و از سوی دیگر به درگیری‌ها و حل و فصل‌های اداری، محلی و شخصی می‌پرداخت.

طهماسبی، با بهره‌یابی از سرمایه‌های قلمی قم و تهران، تلاش حرفه‌ای داشت که بیشتر رویدادها را با قم‌ستایی پوشش دهد. پاره‌ای از دشواری‌های او را در سندهای پیوست می‌توان خواند.

اسلامیه»، «این مجله در سال ۱۰ شماره منتشر می‌شود و به جای دو شماره یک کتاب سودمند تقدیم می‌گردد». از دیگر آگاهی‌های روی جلد بهای تک‌نسخه و اشتراک سالانه و نام «مطبعه» است.

در سرمقاله شماره نخست یا - به سخن همایون «مقدمه» می‌خوانیم:

این نامه اکنون کوچک است ولی می‌دانید که هرچه تازه پا به این جهان گذارد چنین است. امید است که پس از این، بر همه چیز او بیفزاییم. این نامه به قلم دانشمندان بزرگ نوشته می‌شود [...] نظر به اینکه پس از دین‌داری، بزرگ‌ترین وسیله آسایش تن درستی است [...]. در هر شماره قسمتی از دستوره‌های مهم صحی را خواهیم نگاشت و در آخر برای رفع خستگی و کسالت خوانندگان، بعضی مطالب شیرین را در زیر عنوان داستان‌های شیرین می‌نگاریم [...] خلاصه ما می‌خواهیم اگر خوانندگان یک ساعت عمر گران‌بهای خود را صرف خواندن این نامه کردند به قدر آن یک ساعت از او بهره برند...

همایون از مهرماه ۱۳۱۳ تا تیرماه ۱۳۱۴ در مجموع ۱۰ شماره منتشر شد که در سرآغاز مجله «ولتکن منکم أمة یدعون إلی الخیر» و در بیشتر شماره‌ها زیر عنوان، این بیت را می‌توان خواند: «همایون و فرخنده آن خامه [ای]

که از خود به گیتی نهد نامه [ای]».

ماهنامه همایون، فراتر از مجوز «علمی، ادبی، اخلاقی» به مباحث مذهبی نیز پرداخت. به طور کلی چاپکرده‌های همایون تا زمانی که مجله در تهران چاپ می‌شد، مانع اداری نداشت اما انتقال محل طبع از تهران به قم سبب یک رشته نامه‌نگاری شد. معارف و اوقاف قم، نظمی و شهربانی قم را مسؤول ممیزی مجله می‌دانست و نظمی هم به بهانه نبود «نیروی متخصص» از «بررسی» و «اجازه چاپ» مجله همایون سرباز می‌زد. پاسکاری‌ها سبب شد حکمی‌زاده برای چاپ مجله راهی اصفهان شود. اما چاپخانه‌های اصفهان از چاپ ماهنامه همایون امتناع کردند. دوندگی‌های بسیار گرداننده و مقابله‌هایی که با او صورت گرفت سبب شد که مهرماه ۱۳۱۷ «به جای شماره ۱۱ و ۱۲» کتاب دین و دنیا

معارف قرار داده و حتی الامکان می‌کوشد که موضوعات علمی طب را به قلم اطباء درجه اول، با عبارات بسیار ساده در دسترس عموم گذارده و دستورات صحی را متناوباً در این مجله خاطر نشان نماید تا همه کس بتواند با قرائت هر موضوعی از مراجعه به پزشک بی‌نیاز گردد. و نیز به منظور خدمات معارفی، یک قسمت مقالات و موضوعات سودمندی که به حال دانش‌آموزان هم مفید افتد، طرح کرده و کنفرانس‌های معارفی را نشر خواهیم داد تا از این راه هم خدمتی انجام شده باشد ...

راه سلامت با محتوای یاد شده هشت شماره پایید و انتقال اسدالله تمدن به دزفول انتشار مجله را متوقف کرد. (بنگرید به سندهای شماره ۲۶ تا ۳۴ پیوست).

#### • شش نشریه در دهه ۲۰

در دهه بیست (۱۳۲۰ تا ۱۳۲۹) بدون احتساب نشریه‌های شهرهای دیگر که در قم چاپ می‌شد، شش عنوان نشریه در قم متولد شد: آهنگ امروز، نشریه دبیرستان حکیم نظامی / سالنامه دبیرستان حکیم نظامی قم، بامداد امید، نشریه ندای دانش‌آموز، نغمه جوان و فریاد قم.

شماره اول آهنگ امروز با مجوز نشریه استوار با مدیریت و سردبیری عباس پیشوایی در نوروز ۱۳۲۴ منتشر شد که گویا تداوم نداشت. اما پیشوایی از آبان تا بهمن ماه ۱۳۲۵ سه شماره نشریه دبیرستان حکیم نظامی قم را انتشار داد که سنگ بنایی برای تدوین نشریه‌های بعدی و سالنامه دبیرستان شد. نشریه‌هایی که زیر نظر پیشوایی منتشر شده‌اند محتوایی فرهنگی، ادبی و اجتماعی دارند. سال‌های ۱۳۲۸ و ۱۳۲۹ هفته‌نامه بامداد امید درآمد. ناشر و مدیر و سردبیر بامداد امید، محمود فارابی بود که نشریه هفتگی خود را با روش «دینی، اخلاقی، اجتماعی، ادبی، سیاسی» نشر می‌داد. از ۱۶ بهمن ماه ۱۳۲۸ نشریه ندای دانش‌آموز: ارگان دبیران و دانش‌آموزان دبیرستان حکیم نظامی قم درآمد که طلوع نکرده غروب کرد. مجله نغمه جوان اسفند ماه ۱۳۲۸ به طبع رسید که پس از توزیع ۲ شماره تعطیل شد. سید علی اکبر تسلیمی ناشر و ناصر طهماسبی مدیر و سردبیر دوره اول مجله نغمه جوان

وی خستگی‌ناپذیر با تشبث به این و آن از پنج گردنه تعطیل در سال‌های ۱۳۱۵، ۱۳۲۱، ۱۳۳۶، ۱۳۴۱، ۱۳۵۳ جست و نشریه‌اش اگرچه در سال‌هایی گرفتار نوسان محتوایی شد، اما در زمان حیاتش به توقیف دائم نرسید و ماند تا این که در مرداد ۱۳۵۴، ویژه‌نامه وداع این جهانی او را با تیتراهای ذیل به چاپ رساندند: «چهل و دو سال پیش»، «طهماسبی روزنامه‌نگار مبارز درگذشت»، «سپاسگزاری»، «یادآرز شمع مرده یادآر»، «به یاد ابوالفضل طهماسبی سرباز پیری که تا واپسین دم در سنگر دفاع از حقوق محرومان و ستم‌دیدگان ایستادگی کرد» و ... (بنگرید به سندهای شماره ۱۱ تا ۲۵ پیوست).

#### • راه سلامت

جلسه ۳۴۶ (۱۸ اسفند ماه ۱۳۱۵) شورای عالی معارف مصوب کرد که «پیشنهاد نمره ۲۲۳۰ اداره انطباعات مورخ ۱۵/۳/۱۰ مطرح و صلاحیت آقای اسدالله تمدن روحانی برای طبع و نشر مجله [ای] به نام راه سلامت که توسط مشارالیه ماهیانه در قم انتشار یابد تصویب شد».

مجله راه سلامت، تیرماه ۱۳۱۶ تولد یافت و تا بهمن ماه ۱۳۱۶ ماهانه منتشر شد. روی جلد شماره‌های راه سلامت این سه بیت به چشم می‌خورد:

احمد مرسل آن که گفتارش

سر به سر حجت است و برهان است

گفت سرمایه کمال بشر

علم ابدان و علم ادیان است

کاندر آن علم صحت جسم است

واندرین علم نزهت جان است

در سرمقاله نخستین شماره این مجله «صحی، معارفی، اجتماعی» می‌خوانیم:

یکی از بزرگترین وسایل ترقی هر قومی، داشتن افراد سالم است و افراد سالم موجود نمی‌باشند مگر به آشنایی اصول بهداشت، لذا مقدم بر همه، علم نگاهداری سلامتی بدن است؛ زیرا از افراد سالم است که باید انتظار کار داشت و نشر و توسعه معارف را متوقع بود... اولین مسلک این مجله را نشر مقالات طبی و ... ترویج و تعمیم

تابستان ۱۳۳۰، سه نشریه در قم متولد شد. نشریه شهرداری، پیکار مردان و سرچشمه. نشریه شهرداری با مدیریت میرزا علی نقی جواهری با مجموعه‌ای از خبر و آگهی‌های شهری، امرداد ۱۳۳۰ طلوع کرد. پیش‌شماره هفته‌نامه پیکار مردان با مجوز علی‌اصغر رحیمی و گرداندگی احمد رحیمی، امرداد و شماره یکم این نشریه ۲۳ شهریورماه ۱۳۳۰ منشر شد. شماره یکم هفته‌نامه سرچشمه نیز ۱۱ شهریورماه درآمد. ناشر و مدیر و سردبیر سرچشمه، سید ابوالقاسم عارفی / میرعارفین بود. از سه عنوان یادشده، نشریه شهرداری، دولت مستعجل بود. هفته‌نامه پیکار مردان تا دی ماه ۱۳۳۵ حیات داشت. سرچشمه نیز پس از ۲۵ شماره دفتر دوره اول را بست و دوره دوم خود را در سال‌های ۱۳۳۸ تا ۱۳۵۴ سپری کرد. پاییز ۱۳۳۰، سه عنوان دیگر «قیام قم، صدای قم، ارمغان قم» به شمار نشریه‌های این شهر افزوده شدند. زادروز قیام قم ۱۴ آذر، صدای قم ۲۶ آذر و ارمغان قم ۲۸ آذر ۱۳۳۰ است. گرداننده سه نشریه به ترتیب محمدحسین وفایی، علی‌اکبر افصحی و مهدی ملک صادقی بودند که نشریه‌های «دینی، اجتماعی، خبری» انتشار می‌دادند.

قیام قم با ده شماره و ارمغان قم با سی شماره نشان دادند نشریه‌هایی موسمی‌اند. اما صدای قم با ۱۴۶ شماره تا ۲۹ آبان ماه ۱۳۳۴ تداوم داشت.

زمستان ۱۳۳۰، نشریه‌های اخبار قم، طور سینا، آواره، حکمت شرق و تمدن قم توزیع شدند. اخبار قم با پروانه انتشار علی محمد خلیلی، با سردبیری حسین صادقی از ۱۵ دی ماه ۱۳۳۰ منتشر شد و تا اسفندماه همان سال حیات داشت.

شماره یکم طور سینا با سکانداری حیدرعلی قلمداران و سید عباس فاطمی، ۲۶ بهمن ماه ۱۳۳۰ پخش شد اما پس از ۵ شماره به تعطیل گرایید. سید عباس فاطمی ۱۴ شماره نشریه با عنوان آواره از بهمن‌ماه ۱۳۳۰ تا امرداد ماه ۱۳۳۱ منتشر کرد. از حکمت شرق با مجوز سید حسین سجادی و سردبیری حسین صادقی، سه شماره در زمستان ۱۳۳۰ منتشر شد. تمدن قم نیز نشریه‌ای سیاسی، اجتماعی، دینی، خبری بود که شماره یکم آن با مدیریت محمد خازنی و مجوز حسین خازنی، ۲۷ اسفند ماه ۱۳۳۰ به دست مردم رسید. شماره دوم این هفته‌نامه نامرتب تاریخ ۱۳۳۱ دارد.

بودند. دوره دوم نغمه جوان با تغییر شکل و محتوا از زمستان ۱۳۳۱ منتشر شد.

از هفته‌نامه فریاد قم با زمینه موضوعی «سیاسی، اجتماعی، ادبی، خبری» بیست شماره در سال‌های ۱۳۲۹ و ۱۳۳۰ به طبع رسید. گرداننده‌های فریاد قم، امیراصلان وفایی (ناشر و مدیر) و محمدحسین وفایی (سردبیر) بودند. نسخه‌هایی از نشریه‌های دهه ۱۳۲۰ قم در کتابخانه‌های تهران (ملی، دانشگاه تهران و مجلس) نگهداری می‌شود.

### • ۱۳۳۰ تا ۱۳۳۲

دو سال نخست دهه ۱۳۳۰ را باید نخستین بهار مطبوعات قم نامید. چراکه ظرف حدود سه دهه (۱۳۰۲ تا ۱۳۲۹) ۱۱ نشریه (جنوب، کامکار، همایون، استوار، راه سلامت، آهنگ امروز، نشریه دبیرستان حکیم نظامی، بامداد امید، نشریه ندای دانش‌آموز، نغمه جوان، فریاد قم) به چاپ رسید، اما در سال‌های ۱۳۳۰ و ۱۳۳۱ مجوز ۴۴ نشریه صادر شد:

نشریه شهرداری قم، سرچشمه، پیکار مردان، قیام قم، صدای قم، ارمغان قم، شاهد آزادی، اخبار قم، حکمت شرق، طور سینا، آواره، تمدن قم، دین و دنیا، جنبش آسیا، پیام قم، انقلاب بی‌رنگ، فروزان قم، رهبر قم، دژخیم، شعار اسلام، مجموعه حکمت، و همچنین کمال قم، آرزوی قم، ندای قم، احساسات ملیت قم، حیات شرق، آریا، سرباز کشور، بهار هنر، افکار ارم، قیام ده‌فاین، مجله ادب، رهبر جهان، شادی فردا، صبر و ظفر، آستانه مقدسه، اتحاد ملی قم، از مکتب اسلام، ایرانشهر، تهران قم، فرهنگ اسلامی، فریاد قم، مرد ده، ناصر الاسلام، نظرها و ....

از میان اجازه‌نامه‌های صادر شده، چاپ حدود بیست نشریه قطعی به نظر می‌رسد و انتشار ۲۴ عنوان مجوزدار دو سال نخست دهه ۱۳۳۰ در حاله‌ای از ابهام است؛ چون نسخه‌ای از ادواری‌های یادشده در هیچ یک از کتابخانه‌های معتبر کشور موجود نیست. از نشریه‌هایی هم که در دو سال یاد شده طلوع کرده‌اند جز چهار عنوان «سرچشمه، پیکار مردان، صدای قم، مجموعه حکمت» بقیه عمر کوتاه داشتند.

از دیگر نشریه‌های ۱۳۳۰ قم، یک شماره از هفته‌نامه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با نام دین و دنیا دیده شد که حسین رضوی (ناشر و سردبیر) و رحیمی (مدیر) نشر داده‌اند.

بهار ۱۳۳۱ نشریه‌های جنبش آسیا، پیام قم و مجموعه حکمت انتشار پیدا کردند. جنبش آسیا، سه شماره به وسیله سید حسین صفوی و مصطفی بنی‌مصطفوی درآمد. پیام قم نیز با مجوز هادی صادقی، بروز و افولی همزمان داشت. مجله مذهبی مجموعه حکمت با گرداندگی برادران برقی (سید فخرالدین، سید یحیی و سید صدرالدین) دو دوره حیات داشت. دوره اول ۱۳۳۱ تا ۱۳۳۳، دوره دوم: ۱۳۳۷ تا ۱۳۴۹.

قم در تابستان ۱۳۳۱ نونشریه‌ای نداشت اما در پاییز ۱۳۳۱ شش نشریه انقلاب بیرنگ، فروزان قم، شاهد آزادی، رهبر قم، دژخیم و شعار اسلام به بازار آمدند که حکم جانشین موقت پیکار مردان را داشت از ۱۶ آبان تا ۲۸ آذر ماه ۱۳۳۱ با مدیریت احمد رحیمی منتشر شد. دوره دوم این نشریه ۱۳۵۷ و ۱۳۵۸ درآمد.

فروزان قم با گرداندگی سید محمود پیشوایی، شش شماره چاپ شد. شاهد آزادی با مجوز محمد نجاتی و سردبیری محمد قوانینی گویا سه چهار شماره منتشر شد. ناشر و مدیر و سردبیر رهبر قم، ابوالفضل چاوشی بود که پنج شماره انتشار داد.

اولین و آخرین شماره دژخیم، ۱۶ آذر ماه ۱۳۳۱ به وسیله سید محمد هاشمی (ناشر) و ناصر طهماسبی (مدیر) درآمد.

شعار اسلام نیز با سکانداری سید علی‌اکبر حجت، دو شماره با مجوز استوار چاپ شد.

نشریه‌های دو سال نخست دهه ۱۳۳۰ را افزون بر مجموعه‌های خصوصی و عمومی قم در کتابخانه‌های مشهد (آستان قدس)، تهران (ملی، مجلس، دانشگاه تهران)، شیراز (کتابخانه مرکزی و دانشگاه شیراز) می‌توان دید.

### • مجله پیکار / پیکار مردان

مجله‌ای که در نامواره پیکار و در متن پیکار مردان نامیده‌اند، نشریه‌ای «ادبی، خبری، تاریخی، فلسفی» است که با سرمایه احمد رحیمی، زیر نظر ابوالفضل مصفی / مصفا، از دی ماه ۱۳۳۴ تا آذر ماه ۱۳۳۵ در مجموع ده شماره انتشار یافت. به مجله‌های دهه ۵۰

قم - جز این مجله - «کمی تا قسمتی» پرداخته‌اند از این رو، در و حیزه حاضر درباره این نشریه تفصیل بیشتری خواهید خواند. باری، شماره نخست مجله پیکار مردان، با «مقدمه» مدیر/ احمد رحیمی آغاز می‌شود که جز «سپاس» و «امیدواری» نکته خاصی دربر ندارد.

اما ذیل «مقدمه» کوتاه، مقالاتی با عنوان «ماهنامه پیکار مردان» می‌بینیم که به قلم سردبیر/ ابوالفضل مصفی / مصفاست:

... موجدین این نشریه عشق پایان‌ناپذیری را به کار ادب و فرهنگ در خود حس می‌کنند و چون تن واحد از اقدام هیچ‌گونه فداکاری در این راه مضایقت ندارند ولی یکدست بی‌صدا است. باید ارباب قلم و صاحبان اطلاع در زمینه‌های گوناگون تاریخ و ادب آنان را تنها نگذارند، این کار را ما بدین امید شروع کرده‌ایم که یارانی در میان اجتماع داریم و به کمک ما خواهند شتافت و این امیدواری به جا و عمیق است که ما را واداشته با اراده استوار جهت نشر آن همت گماریم. این یک نشریه‌ای است بی‌طرف، البته بی‌طرف به آن معنی که در اصطلاح وارد شده است یعنی از شوائب سیاسی به کلی دور است و هوای عفن سیاست به هیچ‌روی در آن استشمام نمی‌شود.

[...] این نشریه در عین بی‌طرفی، طرف و سمت و هدف مشخصی را می‌پیماید، و آن انعطاف افکار است از سرگرمی‌های مضر و گاه بیهوده، و معتاد ساختن جوانان به کار تحقیق و دور نگاه داشتن آنان از اعتیادات فسادآور و بازداشتن از مطالعه کتب و نشریاتی که متأسفانه خریدار بسیار هم دارد و باید گفت زبانی که از این راه عاید سرمایه معنوی کشور و اخلاق و عفت عمومی شده غیر قابل احصاء و تا مدتی غیر قابل جبران است. این کار معلوم نیست که به زیان عده‌ای نباشد، به زیان کسانی که سرمایه‌های هنگفتی از راه خالی کردن جیب و مغز جوانان به چنگ آورده‌اند و این مطلب برای نقض بی‌طرفی ما کافی است.

گذشته این شهر و تاریخ آن در زیر خاکستر فراموشی هنوز زنده و درخشان است. کوشش ما این خواهد بود

شماره دوم، ۳۰ بهمن ماه ۱۳۳۴، با احتساب جلد، ۳۲ صفحه؛ (باید به تربیت نسل جدید و تجمیع نیروهای جوان اعتنا و توجه بیشتری بشود...) ابوالفضل مصفی، «مقصود از تعلیم و تربیت چیست؟» مرتضی جوادی، «صلاح الدین ایوبی» سید ناصرالدین آرام، «حکومت عادات و رسوم» ناصر مکارم، «اخلاق، سعادت یا خوشبختی» م. ح [محمد حسینی] بهشتی، «رهنمایی‌ها» سید محمدباقر برقی، «ماه رجب» سید ناصر الدین آرام، «کفش و میخچه پا» به قلم یکی از پزشکان، «رجال قم: ابن عمید» ابوالفضل مصفی، «پیغام ۲»، امانوئل روبله، ترجمه مصاف [نام پوشیده] ابوالفضل مصفی، «تفریحات علمی منتخب از کتاب تفریحات علمی» تألیف حسین امیدی، اعلان «شماره مخصوص ماهنامه پیکار مردان»، «بخش ویژه دانش‌آموزان»: «غزل» سروده ستار سرخی، «کتاب» غلامحسین نامی، «دوستی جاهل شیرین سخن [۱] کم‌گزین کان هست چون سمّ کهن [مولوی]» احمد خرازچی، «خلاصه مقالات رسیده»، «با حافظ بیشتر آشنا شویم ۲» ابوالفضل مصفی، «به زودی [کتاب] پاسداران سخن، چکامه‌سرایان [اثر مظاهر مصفی]».

شماره سوم، شماره مخصوص نوروز [۱۳۳۵]، با احتساب جلد، ۵۲ صفحه: «آگهی اداری» دفتر ماهنامه پیکار مردان، «نوروز»، «بحث نجومی و پیشگویی سال: امسال چگونه سالی است؟» [عباس] مصباح‌زاده، «تربیت چه وقت باید شروع شود؟» مرتضی جوادی، «خود را فریب ندهید!» ناصر مکارم، «رجال قم: خواجه نصیر» ابوالفضل مصفی، «قصیده به مناسبت نوروز و فرا رسیدن مولود مسعود اعلی حضرت امام زمان» سروده عباس مصباح‌زاده، «ماهنامه پیکار مردان و مطبوعات کشور» اشاره به چاپ سپاری‌های نشریه‌های آرام، اطلاعات، جبل‌المتین، سعادت ایران (کرمانشاه)، کارزار، آسیا، اتحاد ملی، سحر درباره وصول نسخه‌ای از ماهنامه پیکار مردان و تعارف‌های مرسوم مطبوعاتی، «زندگی شیرین و پرنشاط را با داشتن دندان‌های سالم برای خود بیمه کنید» دکتر وفایی، «دانشمندان جهان: ارشمیدس» مرتضی جوادی، «بهار [محمدتقی ملک‌الشعراء بهار]» سید محمدباقر برقی، «رهنمایی‌ها» سید محمدباقر برقی، «اشعاری در وصف نوروز و بهار» سروده‌های رودکی، منوچهری دامغانی، ابوالفرج

که این خاکستر را به یک سوی زنیم و این غبار غم‌انگیز را از رخسار قم بزدائیم، ظاهراً چنین به نظر می‌رسد که این قبیل کارها مخالفی ندارد، ولی همیشه تنگ‌نظری و بخل ناشی از جهل و بالاتر از آن بدبینی و یأس، ضربات شوم خود را بر پیکار این جامعه فرود آورده و او را چنین که می‌بینید نحیف و نالان کرده است. کار اصلی ما تصادم با این عوامل می‌باشد. در واقع ماهنامه پیکار مردان سنگر مردانی است که در راه حمایت علم، حفظ سنن ملی و مذهبی، ریشه‌کن کردن امراض روحی یأس و بخل، بدون خودفروشی و ریا، بدون گنده‌گویی و گزاف، پیکار می‌کنند. آیا این همه برای نقض بی‌طرفی ما کافی نیست؟...

فهرست چاپ‌کرده‌های ماهنامه علمی، اخلاقی، تاریخی، ادبی، فلسفی پیکار / پیکار مردان از این قرار است:

شماره اول، ۳۰ دی ماه ۱۳۳۴، با احتساب جلد، ۳۲ صفحه: «مقدمه» رحیمی، «ماهنامه پیکار مردان» ابوالفضل مصفی، «حکومت عادات و رسوم» ناصر مکارم، «ابن بابویه» ابوالفضل مصفی، «کشور اندونزی» سید ناصرالدین آرام، «علم اخلاق» محمد حسینی بهشتی: دبیر فلسفه و علوم معقول، «آموزش و پرورش... [تربیت چیست؟]» مرتضی جوادی: دبیر علوم تربیتی، «تنوین نصب در آخر کلمات از کتاب دستوره‌های املاء و انشاء [تألیف علی اصغر فقیهی]»، «کتابخانه [معرفی کتاب] علم کلام جدید یا چهار مقاله [نگارش جواد تارا]»، «پیغام» امانوئل روبله، ترجمه مصاف [نام پوشیده] ابوالفضل مصفی، «با حافظ بیشتر آشنا شویم» [ابوالفضل] مصفی، «از گوشه و کنار جهان» محمد حسینی بهشتی: دبیر فلسفه و علوم عقلی، [انشاهای دانش‌آموزها:] «احترام و اهمیت معلم» محمد اسلامی تربتی، «ارزش‌های معنوی انسان» محمدعلی شریفی، «آفتاب» محمدکریم آل آقا، «تاریخچه جامع الازهر» ن [ناصرالدین] آرام، «حقایق منظوم»: بیت‌هایی از خاقانی، مولوی، حافظ، [سخنی از حضرت رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ]، «قصیده‌ای از هاتف اصفهانی در ستایش شهر قم» ام. [ابوالفضل مصفی]، «تفریحات علمی»: «بزرگترین جانوران»، «معمای ریاضی»، «بازی چوب کبریت»، «پزشک و بیمار» [مرتضی] جوادی: دبیر علوم تربیتی، «قابل توجه خوانندگان محترم» دفتر مجله و روزنامه پیکار مردان.



شماره پنجم، ۱۵ تیرماه ۱۳۳۵، با احتساب جلد، ۳۲ صفحه: «خوانندگان گرامی» درباره ویژگی‌های شماره‌های چهارم و پنجم مجله، «درس تاریخ...»، [ابوالفضل] مصفی، «افشین و بودلف: اقتباس و نقل از تاریخ بیهقی» مصاف، «آزمند خسیس» سروده ادیب‌الممالک فراهانی، «استقبال از سعدی» سروده تنها [تخلص شعری]، «چند کلمه درباره الجزایرو ادعای فرانسه» مهرگان، «پاسخ به خوانندگان: خواننده باهوش و شاید بی‌غرض»، «رجال قم: ابن هندو» ابوالفضل مصفی، «حقایق منظوم» بیت‌هایی از خاقانی، «سر ارنست بارکر ۲ و سلطنت مشروطه انگلستان»، «با حافظ بیشتر آشنا شویم ۵»، «هدف‌های آموزش و پرورش در ایران»، «کتابخانه [معرفی کتاب] جغرافیای کشورهای اسلامی و تاریخ اسلام [اثر علی اصغر فقیهی]».

شماره ششم، تیرماه ۱۳۳۵، با احتساب جلد، ۳۲ صفحه: «خوانندگان گرامی»: درباره «تلقینات سوء تنگ-نظران» و نوید اهدای سه کتاب «رجال قم، با حافظ بیشتر آشنا شویم، ارنست بارکر و سلطنت مشروطه» به «کسانی که شماره‌های مرتب ماهنامه را نگاهداری کرده باشند»، «کانال سوئز» ۱ [ابوالفضل] مصفی، شعرهای «ای پدر...» از ادیب‌الممالک فراهانی و «متابع محبت» سروده بهار، «رجال قم: برقی» ابوالفضل مصفی، «بر دار کردن حسنک: اقتباس و نقل از تاریخ بیهقی» مصاف، «ستون مخصوص دانش‌آموزان: زندگی» ابوالحسن پناهنده، «بی نهایت بزرگ، بی‌نهایت کوچک» پاسکال، ترجمه محمدعلی شریفی، «حقایق منظوم» سروده‌هایی از خاقانی، «با حافظ بیشتر آشنا شویم ۶»، «ماهنامه پیکار مردان و مطبوعات کشور» اشاره به چاپکرده‌های نشریه‌های صدای قزوین، توحید افکار، دنیا، سر ارنست بارکر ۳ و سلطنت مشروطه انگلستان، «یادآوری لازم» به علاقه‌مندی‌های نگارش مقاله برای ماهنامه، «کتابخانه [معرفی کتاب] مجموعه اشعار دهخدا [به اهتمام محمد معین]» مصاف. شماره هفتم، شهریور ماه ۱۳۳۵، با احتساب جلد ۳۲ صفحه: «خوانندگان گرامی»: درباره «مضیقۀ مالی» ماهنامه، «قبول اشتراک» و ارسال یک نسخه مجله مجانی «برای تقاضاکنندگان اشتراک»، «نقاط ضعف» [ابوالفضل مصفی] مصفی، «گرفتار»: شعر از سید جواد طباطبایی (صدیق)، اعلان «ماهنامه پیکار مردان»

رونی، عنصری، هلالی جغتایی، رشید وطواط، اشرف سمرقندی، میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی، گردآورده سید ناصرالدین آرام، «صلاح الدین ایوبی ۲» سید ناصرالدین آرام، «اخلاق» م.ح [محمد حسینی] بهشتی، «چرا دانش‌آموزان ما به درس علاقه‌مند نیستند» محمد طوسی، «هدف‌های آموزش و پرورش در ایران» م.غ. «با حافظ بیشتر آشنا شویم ۳» ابوالفضل مصفی، «کتابخانه [معرفی کتاب] زندگانی و فلسفه حاج ملاهادی سبزواری [به قلم مدرسی چهاردهی]»، «خوانندگان گرامی ... [اعلان درخواست اشتراک ماهنامه پیکار مردان]»، «معرفی دانش‌آموزان هنرمند [دعوتی دانش‌آموز سال ششم طبیعی دبیرستان حکیم نظامی قم]» مصاف، «بخش دانش‌آموزان: شاگردان اول و دوم امتحانات ثلث اول ۱۳۳۴ متوسطه دبیرستان نوبنیاد حکمت ...»، «ورزش» سروده امیرحسین کلانتری تفرشی، «ژاندارک» ترجمه محمدرضا فیض، «آینده» محمدعلی شریفی، «گوشه [ای] از تاریخ اسلام در قرن اول و دوم» عمادزاده.

شماره چهارم، خرداد ۱۳۳۴، با احتساب جلد، ۳۲ صفحه: «معذرت» از تعویق انتشار شماره چهارم ماهنامه پیکار... «آن‌چه در الجزیره می‌گذرد» [ابوالفضل مصفی]، «هدف‌های آموزش و پرورش در ایران [۲]»، «چرا دانش‌آموزان به درس علاقه‌مند نیستند [۲]»، «با حافظ بیشتر آشنا شویم ۴»، «سخن» ع.ف. «صبح» سروده خاقانی شروانی، «تنها» شعر غلامحسین مولوی، «تفریحات علمی» جواد، «سر ارنست بارکر و سلطنت مشروطه انگلستان»، «شعر و نثر از نظر دکتر طه حسین نویسنده بزرگ مصر» مهرگان، «ماهنامه پیکار مردان و مطبوعات کشور» اشاره به اعلام وصول و ستایشگری‌های نشریه‌های پارس شیراز، آذرین، شاه‌ایل شایسته، از ماهنامه پیکار مردان، «رجال قم: ابن سمکه» ابوالفضل مصفی، «یادی از دبستان» سرایشگر سید جواد طباطبایی (صدیق)، «ستارگان» آلفونس دوده، ترجمه محمد اسلامی تربتی، «ستون مخصوص دانش‌آموزان: خروج» محمدرضا فیض، «پسوندی در اسماء» مطرح [نام‌پوشیده]، «حقایق منظوم» شعر از خاقانی، «گوشه‌ای از تاریخ اسلام در قرن اول و دوم [۲]» عمادزاده، «تذکر لازم» به نویسندگان مجله مبنی بر این‌که «خارج از علم و ادب» مطلب ننویسند و ...

مطبوعات در ترتیب [تربیت] نسل جوان» اولیایی «دانش‌آموز ششم طبیعی»، «رجال قم: ابوالغنائیم» ابوالفضل مصفی، «مصر و سودان: از کتاب جغرافیا و تاریخ کشورهای اسلامی» علی اصغر فقیهی، «شب روی اقیانوس» از ویکتور هوگو، «زخم قرنیه [۲]» دکتر پورکرامتی، «پیشرفت علوم طبیعی» از جمیز جینز، ترجمه احمد نخلی، «طعم شکر» شعری از سید جواد طباطبایی (صدیق)، «کتاب ماهنامه: با حافظ بیشتر آشنا شویم» خبر نشر «قبوض پیش فروش»، «پدر!...» شعری «از بزرگ دبیر ادبیات»، فرستنده غلامعلی اخروی، «سخنوران زبان پارسی: سخنی چند از یک شاعر عارف و حکیم شیخ بهایی، از صدای آمریکا نشریه ماهانه».

شماره دهم، آذر ۱۳۳۵، با احتساب جلد، ۳۲ صفحه: «خوانندگان گرامی»: درخواست «کمک به ماهنامه پیکار مردان»، «مسائل روز؟...» [ابوالفضل] مصفی، «اخلاق عمومی و فردی» علی جواهرکلام، «سخنوران زبان فارسی: یادى از یک شاعر بزرگ هاتف اصفهانی» به نقل از نشریه ماهنامه صدای آمریکا، «پیشرفت علوم طبیعی (۲): بابل» جمیز جینز، ترجمه احمد نخلی، «تفریحات گوناگون» اقتباس از مجله‌های سخن و آرتش گردآورده ع.ف، «پاسخ به خوانندگان و نویسندگان»، «مصر و سودان از کتاب جغرافیا و تاریخ کشورهای اسلامی» علی اصغر فقیهی، «رجال قم: مجدالملک» ابوالفضل مصفی، «علل پیشرفت اسلام ۲» محمد طوسی، «طغرل سلجوقی ۲» مصاف، «تأثیر محیط در تربیت کودکان» م.ج، مسابقه... «تأثیر مطبوعات در تربیت نسل جوان» اسماعیل هدایتی.

دلیل توقف مجله پیکار مردان را باید توقیف و لغو پروانه انتشار هفته‌نامه پیکار مردان دانست. همچنین اشاره به شش نکته دیگر درباره این مجله و مدیرش ضروری به نظر می‌رسد:

۱. همان‌گونه که بیشتر نوشته شد نشریه را در نامواره «پیکار» نامیده‌اند. به سخن درست‌تر «ماهنامه علمی، اخلاقی، تاریخی، ادبی، فلسفی پیکار» اما در متن «پیکار مردان» خوانده‌اند.
۲. شناسنامه مجله افزون بر نامواره، آگاهی‌هایی از جمله «زیرنظر هیئت تحریریه»، «مدیر مسؤول [احمد] رحیمی»، «نشانی [مجله]: قم خیابان ارم - تلفن ۶۵۷»، «نشانی چاپخانه [نوبین] قم خیابان حضرتی» و قیمت تک‌نسخه تا شماره ۴ (خرداد ۱۳۳۵) ۶ ریال» و از شماره ۵ (۱۵ تیر ۱۳۳۵) «۵ ریال»، اما از آغاز تا پایان

برای فرستادن رایگان مجله «برای کتابخانه‌ها و قرائت‌خانه‌های شهرستان‌ها در صورتی که عمومی بودن آن‌ها از طرف اداره فرهنگ هر شهر گواهی شود»، «عقاب درنده: اقتباس از راحة الصدور» مصاف، «جغرافیای کشورهای اسلامی: یمن» علی اصغر فقیهی، «ستون مخصوص دانش‌آموزان: مسابقه»، «از معماری پرندگان چه می‌دانید؟» از میشله، ترجمه محمدعلی شریفی، «آیا می‌دانید؟» احمد خرازچی، «رجال قم: ابوطاهر شرف الدین» ابوالفضل مصفی، «حقایق منظوم» از انواری، «با حافظ بیشتر آشنا شویم ۴»، «دانشمندان جهان: ارشمیدس [۲]» مرتضی جوادى، «سر ارست [ارنست] بارکر ۴ و سلطنت مشروطه انگلستان»، «دو غزل از فرخی یزدی و استقبال [قوام السلطنة]».

شماره هشتم، مهرماه ۱۳۳۵، با احتساب جلد، ۳۲ صفحه: درخواست از «خوانندگان گرامی» برای «حمایت» از ماهنامه، «از خانه تا مدرسه...» [ابوالفضل] مصفی، «مطبوعات واخورده ایران پس از صد و پنجاه سال به چه حال است؟» علی جواهر کلام، «رجال قم: ابن قولویه» ابوالفضل مصفی، «با حافظ بیشتر آشنا شویم ۸»، «مصر و سودان از کتاب جغرافیا و تاریخ کشورهای اسلامی» علی اصغر فقیهی، «کسی حمایت افتاده جز هنر نکند» سروده طاهری شهاب، رئیس انجمن ادبی ساری، «دانشمندان جهان: دانشمندی که علم هندسه مرهون زحمات آن‌هاست: طالس» م.ج، «حقایق منظوم» بیت‌هایی از انوری و خاقانی، «آموزش و پرورش: تربیت کودک از تولد تا دو سالگی» م.ج، «زخم قرنیه» دکتر پورکرامتی، «سر ارنست بارکر ۵ و سلطنت مشروطه انگلستان»، «داستان بوذرجمهر و زندانی شدن و کشته شدن او: نقل و تلخیص از تاریخ بیهقی» مصاف، «ارمغان سفر» شعری از ناظرزاده کرمانی، «زبان حال شیطان» سروده خاقانی.

شماره نهم، آبان ماه ۱۳۳۵، ۳۲ صفحه: «خوانندگان گرامی»: «ابراز ناراحتی وجدان ... نسبت به تجاوزاتی که به ملل ضعیف بخصوص مردم مسلمان مصر به عمل آمده...»، «دو نوع جنگ و دو نوع صلح!» [ابوالفضل] مصفی، «این فرهنگ ما؟» از علی جواهرکلام، «علل پیشرفت اسلام» محمد طوسی، «طغرل سلجوقی» مصاف، مسابقه «مطبوعات چه خدمتی به کشور و جامعه می‌توانند کرد؟» پاسخ‌ها: «مطبوعات» سیاوش سعادت (کرمانشاه)، «تأثیر

فرهنگ قم در این دوره بود. در این مختصر مجال پرداخت به خدمات علمی، فرهنگی، ادبی و مطبوعاتی دکتر ابوالفضل مصفی / مصفا فراهم نیست. امیدوارم صاحب‌همتی درباره کارنامه پُربزرگ و بار او رساله‌ای بنگارد. دوره‌های کامل مجله‌هایی که با سردبیری ایشان (پیکار / پیکار مردان، صدوق، فرهنگ قم، ...) منتشر شده در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی موجود است.

#### • درسهایی از مکتب اسلام

شماره یکم مجله درس‌هایی از مکتب اسلام، آذر ماه ۱۳۳۷ منتشر شد که بلافاصله بر اثر اقبال عمومی نایاب گردید. «هدف ما» عنوان نخستین سرمقاله این کتاب‌گونه مجله‌وار است که در بخشی از آن می‌خوانیم:

... نویسندگان این کتاب، که فعلاً به صورت جزوات کوچکی منتشر می‌شود، با در نظر گرفتن [...] حقایق بر خود لازم دانستند با عزمی راسخ، که از تشخیص صریح حقیقت سرچشمه می‌گیرد، تا آن-جا که ممکن است و قدرت دارند آن‌چه را برای بیداری افکار و رسیدن به این مقصود، نافع می‌بینند در دسترس عموم بگذارند و روح تعلیمات اسلام را چنان‌که باید در خلال بحث‌های متنوعی که همه یک هدف را تعقیب می‌کنند تشریح کنند.

نویسندگان این کتاب با استمداد از پیشگاه خداوند متعال، می‌خواهند به سهم خود مسلمانان را به نکات حساس تعلیمات اسلام آشنا، و دورافتادگان را نزدیک، و بیگانگان از اسلام را راهنمایی، و ذخایر علمی اسلام را، تا آن‌جا که وضع چنین نشریه‌ای اقتضا می‌کند معرفی، و از اصول قوانین اسلامی دفاع کنند.

ضمناً مدلل سازند که یک زندگی صحیح بدون دینداری و پایبند بودن به اصول مذهبی ابداً مفهوم نخواهد داشت...

در یادداشت چاپ چهارم شماره اول مجله درس‌هایی از مکتب اسلام، ذیل «توجه فرمایید» آورده‌اند:

نظر به اینکه با انتشار چهارم شماره اول تعداد نسخه‌ها به ده برابر چاپ اول بالغ می‌گردد، و تجدید چاپ

(اشتراک یکساله ۶۰ و شش ماهه ۳۵ ریال) بوده است. همچنین در شناسنامه شماره سوم (نوروز ۱۳۳۵) نیز می‌خوانیم: «هیئت تحریریه در حکم و اصلاح [...] مقالات وارده مختار است».

۳. روی جلد شماره چهارم به جای «خرداد ۱۳۳۵»، «خرداد ۱۳۳۴» آورده‌اند و شماره ششم به جای «۱ مرداد ۱۳۳۵»، «تیر ۱۳۳۵» آمده است که هر دو باید تصحیح شود.

۴. روی جلد مجله پیکار / پیکار مردان، افزون بر سر لوحه، فهرست شماری چاپ‌کرده را می‌توان دید. جز شماره سوم (نوروز ۱۳۳۵) که نقاشی با «رقم مصباح‌زاده» دیده می‌شود. همچنین پشت جلد در ۸ شماره یکنواخت تک‌رنگ است اما شماره دوم (بهمن ۱۳۳۴) و شماره سوم (نوروز ۱۳۳۵) دو تصویر دارد که تصویر اول از «دعوتی» و دوم به قلم «ع[عباس] مصباح‌زاده» است. ۵. زندگی‌نامه خودنوشت احمد رحیمی را در کتاب سیری در زندگی می‌توان خواند. از خدمات او، نگارش تاریخچه روزنامه‌نگاری در قم (قم: مؤلف، ۱۳۴۸) است که به شماری از نشریه‌های این شهر از سال ۱۳۱۲ تا نوروز ۱۳۳۸ می‌پردازد. نگارنده این سطرها برای نوشته حاضر، کتاب یادشده را با موجودی کتابخانه‌ها به تطبیق نشست و بهره برد.

#### • ماهنامه صدوق

مجله صدوق: نشریه دبیرستان دولتی صدوق قم، زیر نظر ابوالفضل مصفی / مصفا - رئیس وقت دبیرستان - در مجموع سه شماره از بهمن ۱۳۳۶ تا خرداد ۱۳۳۷ منتشر شد که مقاله‌ها و شعرهای دبیرها و دانش‌آموزهای همان دبیرستان را در برداشت.

#### • سالنامه دبیرستان حکمت قم

سالنامه دبیرستان حکمت قم، زیر نظر احمد توکلی (رئیس دبیرستان) و به کوشش پرویز داورپناه و اکبر امیری سال تحصیلی ۳۷-۱۳۳۶، با طبع چاپخانه قم درآمد.

#### • فرهنگ قم

مجله فرهنگ قم، به اهتمام ابوالفضل مصفی، خرداد ماه ۱۳۳۷ به چاپ رسید که این تک‌شماره اولین و آخرین نشریه اداره

دانشمندان جوان و روشنفکر حوزه علمیه و ده تن از بازرگانان خیراندیش و روشن دل تهران تأسیس گردید. از آغاز انتشار شماره اول مجله مکتب اسلام، انعکاس بسیار مطلوب و غیرمنتظره‌ای در محافل مختلف و مجامع فارسی‌زبان در داخل و خارج کشور بخشید. به طوری که در اندک زمانی در ردیف پُرتیراژترین مجلات کشور قرار گرفت و مورد توجه خاص مرجع فقید شیعه مرحوم آیه الله العظمی بروجردی (أعلى الله مقامه الشریف) واقع شد.

مؤسسین مکتب اسلام از روز نخست در نظر داشتند که این نشریه دینی، هیچ‌گونه رنگ شخصی به خود نگیرد و کاملاً در راه تشیید مبانی توحید و همبستگی اسلامی و خدمات صادقانه به جهان تشیع گام بردارد. به همین منظور از سال اول تأسیس در اساسنامه آن قید شده بود که تشکیلات مکتب اسلام به هیچ وجه در خدمات مصالح شخصیات قرار نخواهد گرفت و کلیه وظایف و اقدامات مؤسسه دینی محض است.

مؤسسه مکتب اسلام مرکب از هیئت‌های علمی و مالی از بدو شروع به کار، با کسب اجازه از مقام ریاست عالیه درصد برآمد امتیاز رسمی جهت نشریه خود تحصیل کند. ولی چون امتیاز به نام جمعیت و مؤسسه صادر نمی‌شود، لذا تصمیم گرفته شد که امتیاز مجله به نام یکی از آقایان هیئت تحریریه گرفته شود. پس از کسب امتیاز در ماده ۱۵ اساسنامه قید گردیده که: نشریه‌ای که به نام درس‌هایی از مکتب اسلام فعلاً به طور ماهانه در قم منتشر می‌شود مربوط به مؤسسه است و امتیاز آن که فعلاً به نام یکی از آقایان هیئت تحریریه است به مؤسسه مکتب اسلام واگذار شده است و همین طور کلیه امتیازات و حق نشری که از طرف اعضاء مؤسسه در آینده کسب شود وقتی می‌تواند از طرف مؤسسه منتشر گردد که حق انتشار آن کتباً الی الابد از طرف دارنده آن به مؤسسه واگذار شود.

به علاوه در شماره‌های ۷ و ۸ و ۹ سال نهم مجله در صفحه آخر نوشته شد که کلیه حقوق شرعی و قانونی

شماره‌های گذشته به همین نسبت، با معلوم نبودن میزان مشترکین جدید مشکلات زیادی در بر دارد، لذا به مشترکین محترم جدید، از شماره‌های گذشته فقط همین شماره، اما از [۱] این ماه به بعد به طور مرتب، تقدیم خواهد شد، و برای تجدید چاپ بقیه شماره‌های گذشته، پس از روشن شدن میزان احتیاج فوراً اقدام می‌شود...

درس‌هایی از مکتب اسلام در سه سال نخست انتشار با عنوان «کتاب» منتشر می‌شد تا این که در جلسه ۱۰۲۸ شورای عالی فرهنگ با تاریخ ۲۶ آذر ۱۳۴۰ مجوز مجله صادر شد:

... درخواست مورخ ۳۹/۱۱/۳۰ آقای ناصر مکارم شیرازی دارنده شناسنامه شماره ۲۰۹۳۴ صادره از شیراز متولد سال ۱۳۰۵ برای کسب امتیاز جهت انتشار مجله‌ای به نام درس‌هایی از مکتب اسلام مطرح گردید و با توجه به نامه شماره ۳۴/۱۷۶۶/۲۹۷۳۴/۹/۴/۱۳۳۸ وزارت کشور و با در نظر گرفتن جزء اخیر بند دوم از ماده سوم لایحه قانونی مطبوعات مصوب هشتم مرداد ماده ۳۴ کمیسیون مشترک مجلسین، آثار و مؤلفات مشارالیه به این شرح: ۱. کتاب فیلسوف‌نماها؛ ۲. دو جلد ترجمه تفسیر المیزان؛ ۳. مقدمه‌ای بر کتاب وحی یا شعور مرموز؛ ۴. شماره‌های مختلفی از مجله [درس‌هایی از] مکتب اسلام؛ ۵. اجازه‌نامه رسمی اجتهاد مصوب هشتادمین جلسه شورای عالی فرهنگ مورد مطالعه قرار گرفت و در آن مورد اخذ رأی به عمل آمد.

کمیسیون به اتفاق آراء صلاحیت آقای ناصر مکارم شیرازی را برای تحصیل امتیاز یک مجله مذهبی به نام درس‌هایی از مکتب اسلام تصویب نمود و رأی کمیسیون برای تصویب نهایی به شورای عالی فرهنگ تقدیم شد.... درس‌هایی از مکتب اسلام از نادر مجله‌هایی است که «اساسنامه» دارد. در مقدمه «اساسنامه مجله مکتب اسلام» می‌خوانیم:

مؤسسه مکتب اسلام در سال ۱۳۳۷ش مطابق ۱۳۷۸ق زیر نظر یکی از مراجع عالیقدر حوزه علمیه قم و همکاری دو هیئت علمی و مالی مرکب از ده تن



خواهندگان و خوانندگان علاقه‌مند عرضه داشت. اکنون زمستان سال ۱۳۹۹ نیز وارد شصت و سومین سال حیات خود شده است.

#### • نشریه دبستان ملی مسعود

احمد رحیمی، دو شماره ماهنامه برای کودکان با عنوان نشریه دبستان ملی مسعود قم انتشار داد. شماره یکم این مجله اسفند ماه ۱۳۷۷ و شماره دوم فروردین ماه ۱۳۳۸ توزیع شد.

#### • مکتب تشیع

مؤسسه انتشارات مکتب تشیع در مدرسه حجتیه قم به وسیله چهار مؤسس (آیات اکبر هاشمی رفسنجانی، محمدجواد باهنر، نعمت‌الله صالحی و سید محمدباقر مهدوی کرمانی) به وجود آمد. گرداننده‌های این مؤسسه با هدف دفاع از اسلام و مذهب تشیع و با بهره‌یابی از نویسندگان و مترجم‌های بلند آوازه مذهبی قم و تهران شماره‌هایی فصلنامه و سالنامه نشر دادند که با استقبال مواجه شد. هفت شماره سالنامه (۱۳۳۸ تا ۱۳۴۴) و چهار شماره فصلنامه (مهرماه ۱۳۳۸ تا تیرماه ۱۳۳۹) از جمله چاپکرده‌های مؤسسه انتشارات مکتب تشیع است که در کتابخانه‌ها نگاهداری می‌شود. باز نشر لوحی شماری از مطبوعات قم از جمله مکتب تشیع در زمان مدیریت حجة الاسلام رسول جعفریان به وسیله کتابخانه مجلس درآمد.

#### • دهه ۴۰

شماره اول سالنامه معارف جعفری، نوروز ۱۳۴۰ در قم منتشر شد. مؤسس و مدیر این سالنامه (علمی، اجتماعی، مذهبی) که زیر نظر هیئت تحریریه اداره می‌شد احمد محصل یزدی بود. شماره ۱۵ سالنامه معارف جعفری در سال ۱۳۵۴ انتشار پیدا کرد. در همان ایام ظهور سالنامه معارف جعفری، مجله رنگارنگ برای کودکان قشنگ و زنگ به اهتمام سید هادی خسروشاهی، سید جمال الدین دین‌پرور و سید علی اکبر حسینی به طبع رسید. بعثت: نشریه داخلی حوزه علمیه قم از ۲۳ آذرماه ۱۳۴۲ تا ۱۰ خرداد ماه ۱۳۴۴ در مجموعه ۱۴ شماره منتشر شد، همچنین انتقام از ۲۹ آذر ۱۳۴۳ تا ۱۵ مهرماه ۱۳۴۴ هشت شماره منتشر شد. دوره‌های

امتیاز مجله، طبق اساسنامه موجود به جمعیت مکتب اسلام واگذار شده است.

در این جا وظیفه خود می‌دانیم که به منظور ادای حق همکاران دانشمندی که از روز نخست در تأسیس مجله سهیم بوده‌اند، یعنی آقایان: سید موسی صدر، مجدالدین محلاتی، سید عبدالکریم موسوی، سید مرتضی جزائری، حسین نوری، محمد واعظزاده خراسانی که اینک همگی از دانشمندان بنام معاصر می‌باشند صمیمانه قدردانی نماییم...

پس از «مقدمه» یادشده، ۳۳ ماده اساسنامه آورده‌اند که مصوب «تاریخ ۱۳۴۴/۱/۵ ش مطابق ۲۱ ذی‌قعدة ۱۳۸۴ هجری» است. در پایان اساسنامه نیز این نام‌ها و امضاها را می‌توان دید: محل امضاء حضرت آية الله شریعتمداری (سید کاظم شریعتمداری) ناصر مکارم، جعفر سبحانی، علی دوانی، سید هادی خسروشاهی، حسین حقانی، علی حجتی کرمانی، رضا گل‌سرخ، زین‌العابدین قربانی [و آقایان] اسماعیل سیگاری، سید مصطفی عالی نسب، ابوالفضل احمدی، موسی ابریشمچی، محمد کلاهی، فرج نعمت‌زاده، کریم انصارین، عباسعلی خامه‌چی، بیوک اتفاق جورابچی، مجید پرکار.

در کتاب «یادمان مکتب اسلام: گفتارها و نوشتارهایی در پنجاه سالگی نشریه مکتب اسلام» که در روی جلد «ویژه گرامیداشت ۵۴ سال انتشار مجله درس‌هایی از مکتب اسلام» (قم: امام عصر عجل الله تعالی فرجه، ۱۳۹۱) آورده‌اند می‌توان درباره «جمعیت مکتب اسلام»، «بنیادگذاران»، «اعضای هیئت تحریریه اصلی و فرعی»، «نویسندگان»، «نسل‌ها»، «حامی‌های مالی»، «دوره‌ها»، «توقیف‌ها» و «رفع توقیف‌ها»، میزان شمارگان، ویژگی‌های چاپکرده‌ها، نحوه توزیع، دو مجوز برای جانشینی («از مکتب اسلام» و «مکتب اسلام») در صورت توقیف دائم مجله درس‌هایی از مکتب اسلام، و... نکته‌هایی را خواند.

به هر روی، با تلاش پای‌وران حوزه، مجله درس‌هایی از مکتب اسلام از توقیف‌های موقت به خصوص سال‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱ و ۱۳۵۵ به سلامت عبور کرد و تا پایان ۱۳۵۷ در مجموع ۲۱۶ شماره به

«گروه نویسندگان: جمعی از دانشمندان» زیر نظر «اعضا/هیئت تحریریه» در سال ۱۳۴۵ متولد شد. آخرین شماره موجود این سالنامه «دینی، تحقیقی و اجتماعی» تاریخ ۱۳۵۷ دارد.

مؤسسه در راه حق در سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۱ نشریه‌ای فصلانه با زمینه موضوعی دینی و علمی به پنج زبان (فارسی، عربی، انگلیسی، اردو، فرانسوی) انتشار داد.

در همان سال‌ها گویا سه نشریه با عنوان‌های مکتب اسلام، مکتب انبیاء، و مکتب قرآن منتشر شده‌اند که نسخه‌ای از مجله‌های یاد شده در کتابخانه‌های معتبر تهران وجود ندارد. مجموعه نشریه‌های به سوی اسلام نیز چنین وضعی دارند.

نشریه غذای فکری برای مسیحیان، سال‌های ۱۳۴۶ و ۱۳۴۷ به وسیله «دائرة انتشارات دارالتبلیغ اسلامی» قم منتشر شد که محتوایش ترجمه یک مجلد چاپ داکا بود. از این نشریه علمی و دینی ۴ شماره در کتابخانه‌ها موجود است.

مؤسسه خیریه تعلیماتی و تحقیقاتی علمی و دینی اصول دین از سال ۱۳۴۷ تا ۱۳۶۰ نشریه‌ای با عنوان مقاله‌نامه به پنج زبان (فارسی، عربی، اردو، انگلیسی و فرانسوی) منتشر می‌کرد که روزگاری گاهنامه و زمانی دیگر فصلنامه بود.

سالنامه دبیرستان ششم بهمن شهرستان قم که بر بالای عنوان «نشریه شماره ۸ دبیرستان» قید شده، بهار ۱۳۴۸ درآمد.

#### • ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۷

بهمن ماه ۱۳۵۰ نخستین شماره ماهنامه پیام شادی «مخصوص کودکان تا دوره راهنمایی» با موضوع «علمی، دینی، تربیتی، اجتماعی» به مدیریت سید حسن شریعتمداری و سردبیری سید هادی خسروشاهی منتشر شد. سردبیران این مجله بعدها احمد فرزانه، یعقوب جعفری و دیگران بودند. پیام شادی نُه سال (۱۳۵۰ تا ۱۳۵۸ ش) به وسیله دائرة انتشارات دارالتبلیغ اسلامی چاپ و نشر شد. همان ناشر در آن سال فصلنامه عربی‌زبان الهادی را با روش «دینی، علمی، اجتماعی» حدود ده سال با سگانداری احمد عباسی، رضا شوشتری، سردبیری سید هادی خسروشاهی و دیگران منتشر کرد. نسخه‌های موجود الهادی نشانگر آن است شماره یکم تاریخ «شعبان ۱۳۹۱ قمری» را دارد و در آخرین شماره

کامل بعثت و انتقام به سعی سید هادی خسروشاهی از گزند زمانه رهید که دست کم سه بار بازنشر شد. علاقه‌مندان می‌توانند برای آگاهی از چگونگی شکل‌گیری، نامنامه گرداننده‌ها، به مجموعه اسناد نهضت اسلامی ایران رجوع کنند.

البته نشریه‌های مخفی / پنهانی / زیرزمینی قم در دهه‌های ۴۰ و ۵۰ به این عنوان‌ها ختم نمی‌شود.

دارالتبلیغ اسلامی، عنوان گاهنامه‌ای دینی و آموزشی است که در سال ۱۳۴۳ به وسیله دارالتبلیغ اسلامی حوزه علمیه قم منتشر شد. شماره‌های سال‌های ۱۳۴۴ تا ۱۳۴۹ این نشریه در کتابخانه آستان قدس رضوی نگاهداری می‌شود.

سالنامه جوانان در ۳۰ صفحه جیبی، سال ۱۳۴۴ منتشر شد. ناشر این سالنامه «مجمع علمی نجات نسل جوان» قم بود. دو شماره از این سالنامه در کتابخانه‌ها تاریخ ۱۳۵۰ و ۱۳۵۱ را دارند.

کتاب فصل: نشریه سه ماهه معارف جعفری، با محتوای دینی، تاریخی، علمی، اجتماعی به مدیریت به مدیریت احمد محصل یزدی بنیاد نهاده شد. هفت شماره این نشریه که تاریخ مهر ماه ۱۳۴۳ تا بهمن ماه ۱۳۴۴ دارد در کتابخانه‌های اصفهان و مشهد نگاهداری می‌شود.

دو شماره نشریه با نام در راه حق که پاسخ نامه‌ای به مبلغان مسیحی است با نشانی «قم: مدرسه حجتیه» در سال ۱۳۴۳ منتشر شد که این کار بعدها وسعت بیشتری پیدا کرد.

نجات نسل جوان، از سال ۱۳۴۳ به وسیله «مجمع علمی نسل جوان» در چهار سال نخست دو ماه یکبار و از ۱۳۴۷ ماهانه چاپ شد. سلسله این مجموعه تا سال ۱۳۵۷ استمرار داشت.

نشریه کتابخانه مسجد اعظم، از اردیبهشت سال ۱۳۴۰ تا اسفند ماه ۱۳۴۵ در مجموع ۲۳ شماره با ۱۳ موضوع منتشر شد: «اخلاق، اقتصاد، امامت، تاریخ، حدیث، شرح حال، شعر، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و روانشناسی، علوم قرآن و تفسیر، فقه و حقوق، فلسفه و کلام، کلیات / درباره کتاب و مطبوعات». فهرست چاپ‌کرده‌های یاد شده را در کتاب نگاهی به نشریه کتابخانه مسجد اعظم قم (۱۳۴۰-۱۳۴۵) تدوین اسماعیل رهنورد (تهران: اساطیر پارسی، نشر چاپار ۱۳۹۴) می‌توان دید.

سالنامه پیام اسلام، «با سرمایه انتشارات پیام اسلام» به وسیله

موجود مجله (۱۴۰۱ قمری) دیده می‌شود.

سومین نشریه ناشر یادشده در این دهه نسل نو / پیام شادی برای نسل نو است که برای نوجوانان و جوانان در سال ۱۳۵۱ متولد شد و متناوب حدود ۱۰ سال با مدیریت سید حسن شریعتمداری و سردبیری سید هادی خسروشاهی، یعقوب جعفری و دیگران درآمد. سال ۱۳۵۴، مرکز نقد و بررسی مطبوعات حوزه علمیه قم تأسیس شد که بعدها جزوه‌ها و مجله‌هایی انتشار داد.

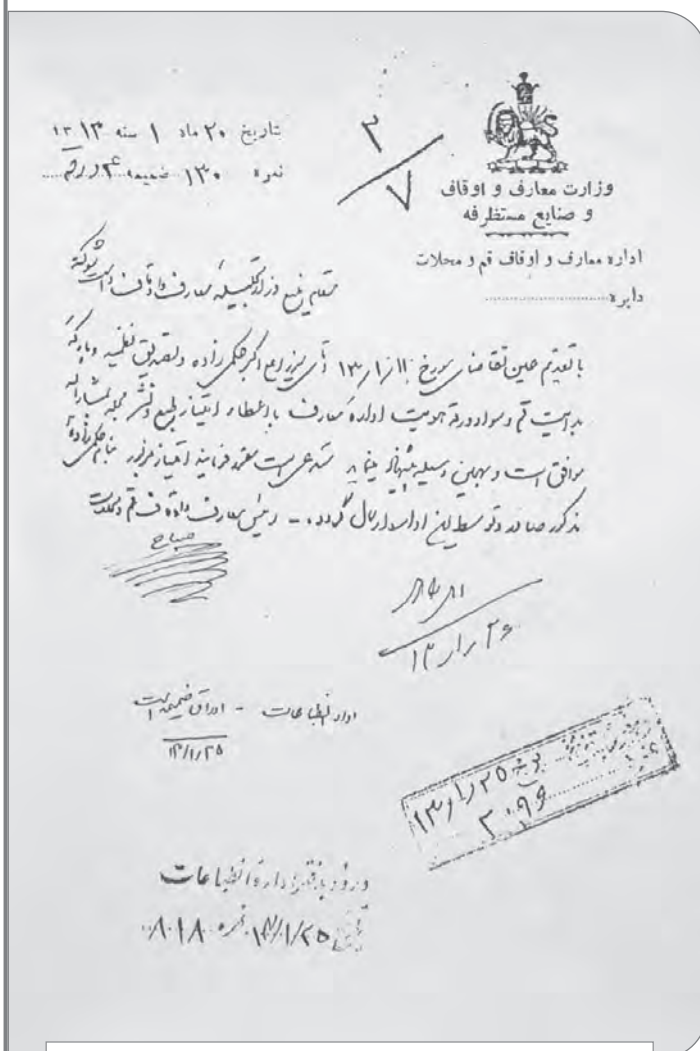
سه شماره نشریه مخفی با نام وحدت: ناشر افکار شورای مرکزی فضلالی حوزه علمیه قم در سال ۱۳۵۷ با تاریخ‌های «شعبان ۱۳۹۸»، «شوال ۱۳۹۸» و «محرم ۱۳۹۹» منتشر شد که در خاطرات مستند سید هادی خسروشاهی درباره نشریات مخفی حوزه علمیه قم به کوشش سید محمود خسروشاهی (قم: کلبه شروق، ۱۳۹۱) تصویر شماره سوم وحدت به چاپ رسیده است. مسیح آو پیس / پیام صلح، وابسته به دارالتبلیغ اسلامی ماهنامه‌ای با محتوای سیاسی، اجتماعی، دینی و به زبان انگلیسی است که سال ۱۳۵۶ با مدیریت سید علی باقری و سردبیری سید علی قرائی چاپ شد. شماره‌های ۱ تا ۵ این مجله در کتابخانه‌ها نگاهداری می‌شود.

زمستان ۱۳۵۷ دو ادواری دیگر بر پیشخوان روزنامه‌فروشی‌های قم قرار گرفت. نخست هفته‌نامه قیام که گویا تا اردیبهشت ۱۳۵۸ پایید و دوم هفته‌نامه انقلاب بی‌رنگ (دوره دوم) که تا شهریورماه ۱۳۵۸ دوام داشت.

با یادآوری دو نکته این مختصر را پایان می‌برم:

۱. شماری از آموزشگاه‌های قم نشریه‌هایی در سه سال پایانی دهه ۱۳۵۰ منتشر کرده‌اند که تاریخ نشر ندارد.

۲. مجله الشهید که بیشتر انتشار می‌یافت، سال ۱۳۵۸ به قم منتقل شد.



• سند شماره یک





• سند شماره چهار

تاریخ: ۱۳۰۳ شهور: ۱۳۰۳  
 محل: تبریز - شماره: ۱۳۰۳

نمبر: ۱۳۰۳  
 نثر: کتاب ثبت امتیاز جرایده و مجلات

دولت مملکت ایران

(اداره انتصابات)

چون آقای سید کاظم کریم‌زاده صاحب امتیاز دارای و رفته هیت نمرة ۲۵۰۹۶۶ بر طبق تقاضای مورخ ۱۳۰۳/۱۱/۱۱ تقاضای امتیاز - مجله - موسوم به (مهاجرین) نموده اند وزارت معارف بر طبق فصل سوم قانون مطبوعات مشارالیه را مجاز در طبع و نشر مجله مذکور مبدانند که بر طبق التزامات مورخ ..... رفتار نمایند.

۱- در موقع طبع و نشر مجله مذکور دارنده امتیاز مکلف است که ملاً مواد قانون مطبوعات را مراعات نماید.

۲- بدون تصویب وزارت معارف حق نقض امتیاز خود را بدرگرس نخواهد داشت.

۳- از تاریخ صدور این امتیاز الی مدت ششماه در صورتیکه صاحب امتیاز بوسلفه موافق موافقت روزنامه نمود باید بوزارت معارف رجوع نموده تجدید امتیاز نماید.

۴- مسک - مذکور در عطف و اولی در حقوق - خواهد بود در اداره مطبوعات و نشریات - در صورتیکه در این مورد به وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

رئیس اداره مطبوعات و نشریات  
 ۱۳۰۳/۲/۳۰

• طبعیه ناه ماهبانہ

# همایون

ثبت انتشار آن در تهران بمسندین تنظیم داده میشود.  
 انتشار اول مجلد ۱۳۵۲

صاحب امتیاز: سید کاظم کریم‌زاده  
 مدیر: سید کاظم کریم‌زاده

کاخ بلند آسایش و سعادت ( که تنها مقصود هر کسی است ) بر روی دویای حکم مادیات و روحانیات نهاده شده که هر گاه کثیرین سستی در بی از این دویای پیدا خود این تا منظر خواهد گردید. ولی مردم این کشور هر دستگی از آنها برداشته و چشم از دبیری پوشیده گروهی باسم فیس وحدما شناسی دست از زندگی شده و در گوشه خزیده - دست دیگر باسم تمدن و تجدد پشت پا بشام - مادیات و روحانیات زده و این کاخ بلند را که سالیان دراز بش در سایه وی آسایش داشته ننهد ساخته اند.

ما برای آنکه گردن هموطنان محترم ببقا - هر یک از این سلسله و اختراع شرعین و دنیا این محله را تالیسی نمودیم امیدواریم که با همراهی خدا بتوانیم از این راه خدشی نوبطان محترم بنمائیم این محله برای تعقیب همین منظور تالیس کشته ولی از مقالات علمی و سخن و ترجمه مقالات سود مند دبیران می بهره خواهد بود این محله **« قلم دست از داشتنند و برجستان تم »** نوشته میشود ولی از نشر افکار دیگران خود داری خواهد کرد زیرا بمانیم که چه نگرهای گرانهائی کدر خزینهای حاطرها بپنهان است و در نتیجه عدم تشویق بی بهره مانده - ما از آنجا بگذریم اندازه فصل و دانش نویسنده گان این محله را سنجیدیم انتشار و شهرتی بیش از حد برای این محله پیش بینی میائیم اینک برای اثبات این ادعا پیش نهاد میکنیم که هر کس از هر جا خواستاد این محله باشد و تقاضای اشتراک نماید تا دو شماره بلم او فرستاده خواهد شد اگر رفتار ما را مطابق گفتار ویدالته از فرستادن وجه اشتراک دریغ نخواهد کرد و اگر آن که حق این محله را هر چه زودتر برگرداند تا در اول کار خسارت زیاده بارند و نتوانیم بخدمت خود ادامه معیم

آدرس تم محله همایون

• سند شماره پنج

کتاب شیعه؛ ۲۱-۲۲

سال یازدهم، شماره اول و دوم

بهار تا زمستان ۱۳۹۹

مقالات فارسی

تاریخک و اسناد مطبوعات قم (۱۳۵۲ تا ۱۳۵۷)

• سند شماره شش



تاریخ ۳ ماه ۵ سنه ۱۳۱۳  
شماره ۱۳۳۷ - شیعه کهن

اداره محترمه کلیات مطبوعات وزارت عدلیه معارف

چون در تاریخ ۱۳/۱۱/۱۳۱۱ لایحه شماره ۱۵۴۹/۹۱۱/۱۳۸۳ در امتیاز آن  
صادر گردیده است انتشار یافته و در تعلیمه مزبور صایونی را بعنوان مدیریت معرفی نموده  
بود مشارالیه را اخبار و مکتوب شد که با عدم اطلاع از قانون مطبوعات خود را بدیوبت معرفی  
نموده و علاوه سن او هم منقضی نموده لذا آئینه نشر نشده بود نیز گردید و بهما یونیم اخبار  
شد گمن بد حق ندارد خود را بدیوبت معرفی کند چون صاحب امتیاز مسافرت نموده بود بین  
از مراجعت او را بمواد قانون مطبوعات راهنمایی مینماید کمالین آن عمل کند - بکنجه از  
تعلیمه مزبور هم لفاً ایفاد و کتبه هم بمستور بعنوان اداره محترمه نمایم تاولات ارسال  
رئیس معارف و اوقاف قم و محلات

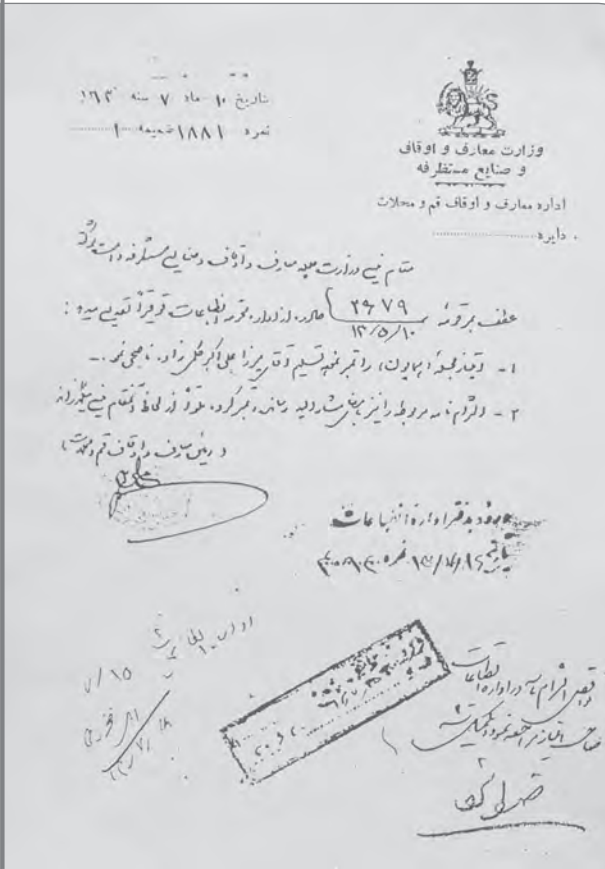
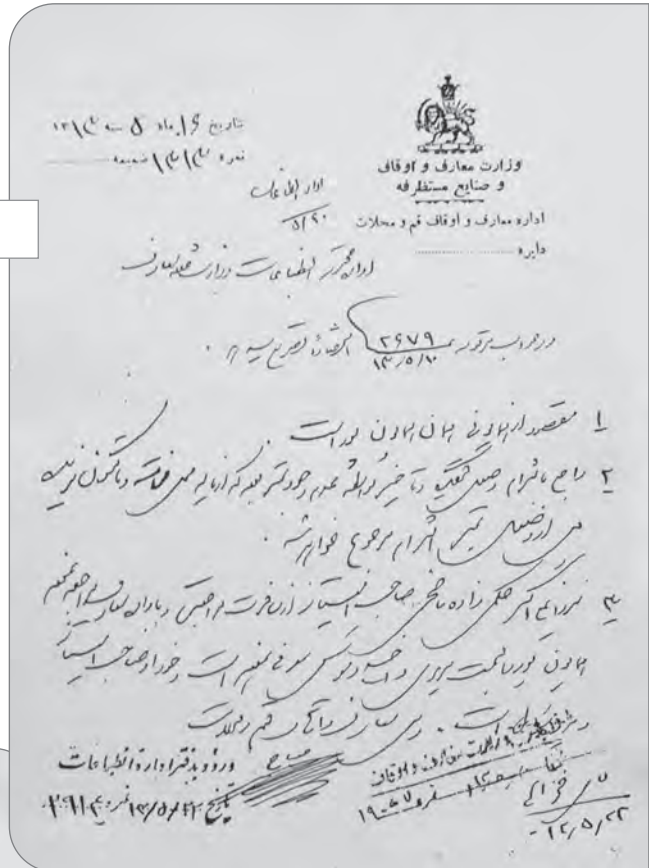
درد زنده از اداره مطبوعات  
تاریخ ۱۳۱۳/۱۱/۱۳  
۱۳۵۹/۹/۱۰

Form with fields: نوع مسوده، موضوع مسوده، شماره خصوصی، تاریخ، اداره مطبوعات و صنایع مستظرفه، وزارت معارف و اوقاف، ماه تاریخ ثبت، ماه تاریخ خروج، سال تاریخ خروج

اداره معارف قم و محلات  
شماره ۱۲۳۷  
۱۳۵۹/۴  
توضیح: در تعلیمه شماره ۱۵۴۹/۹۱۱/۱۳۸۳ در امتیاز آن صادر گردید  
اولاً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
ثانیاً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
ثالثاً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
رابعاً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
خامساً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
ششماً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
سابعاً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
ثامناً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
تاسعاً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
عاشراً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
حاشماً - عدم اطلاع از قانون مطبوعات  
و سایر موارد که در این لایحه ذکر شده است

• سند شماره هفت

• سند شماره هشت



• سند شماره نه







- کتاب شیعه؛ ۲۱-۲۲
- سال یازدهم، شماره اول و دوم
- بهار تا زمستان ۱۳۹۹

- مقالات فارسی
- تاریخک و اسناد مطبوعات قم (۱۳۰۲ تا ۱۳۵۷)

• سند شماره چهارده

نمره ..... موضوع کتابت در روزنامه اسناد

عده اوراق ..... نمرات اوراق ۹۹۹

شعبه نمره ..... ۷۵۵ به آقای شیر

کارتن ..... ۷۴ دو سبه ..... سال ۱۵

تاریخ ..... ۱۵ ..... ماه ..... سال ۱۳۱۶

نوع مسوده	نفره عمومی ۲۴۵۵
موضوع مسوده	نفره خصوصی ۷۴
شعبه	کارتن
مسئول یا کاتب	دوسبه
تاریخ ثبت ۱۶ ماه ۱۳۱۵	تاریخ تحریر ۱۶ ماه ۱۳۱۵

ریاست وزراء

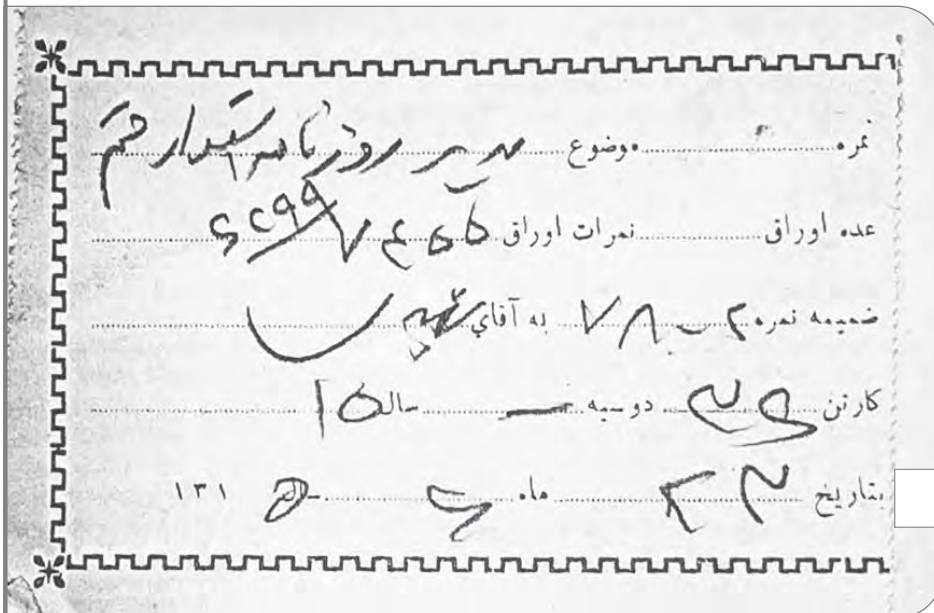
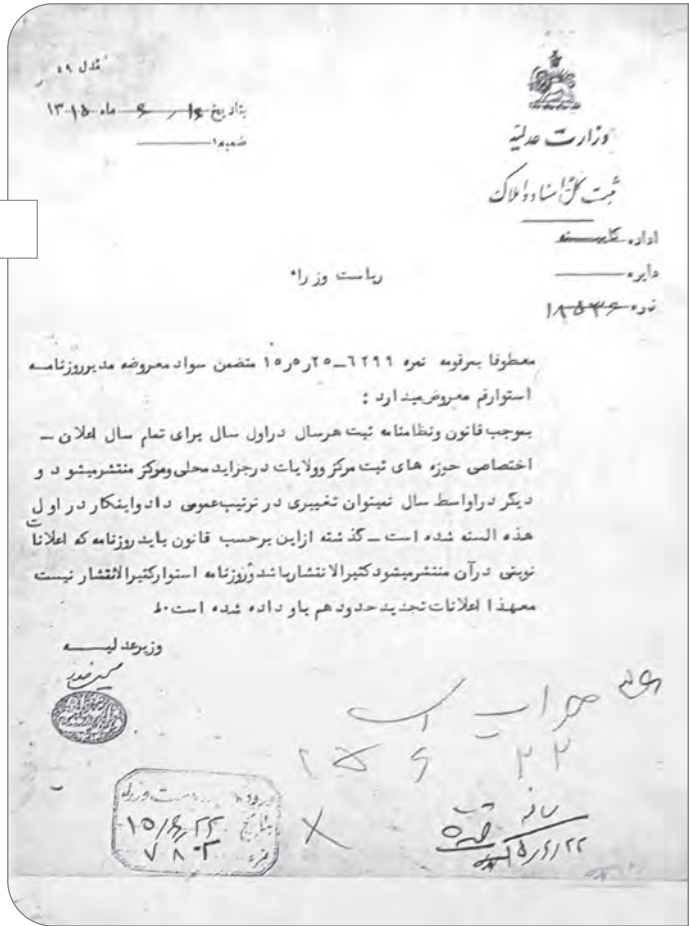
فرغ زبیه در مورد ریاست نامه شماره (۹۲۹۹) ۱۵/۵/۱۳۱۵ در تاریخ

نیت روزنامه استوار قم تاریخ نایب ۱۶ اسب و روزنامه استوار قم

امیرالوزراء

• سند شماره پانزده

• سند شماره شانزده



• سند شماره هفده

کتاب شیعه؛ ۲۱-۲۲

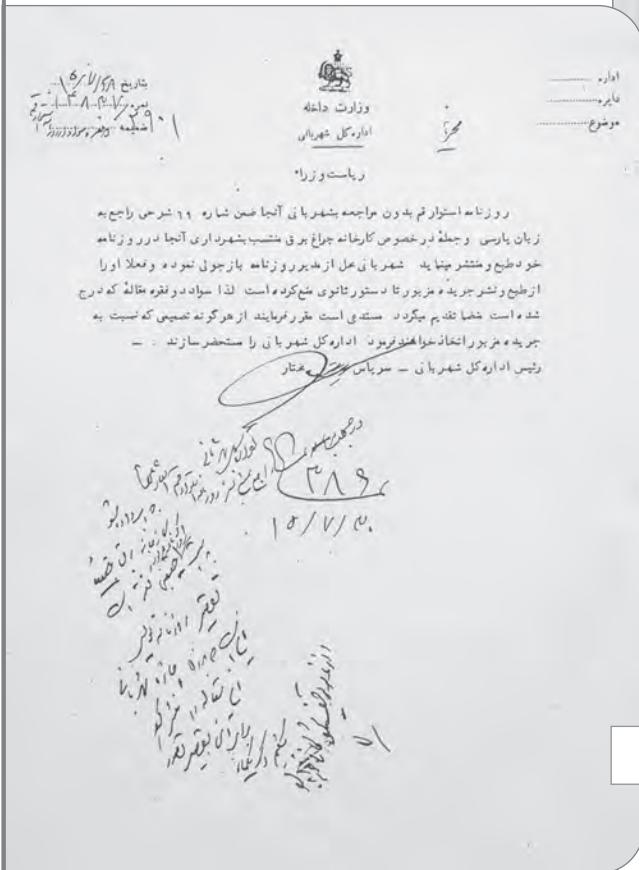
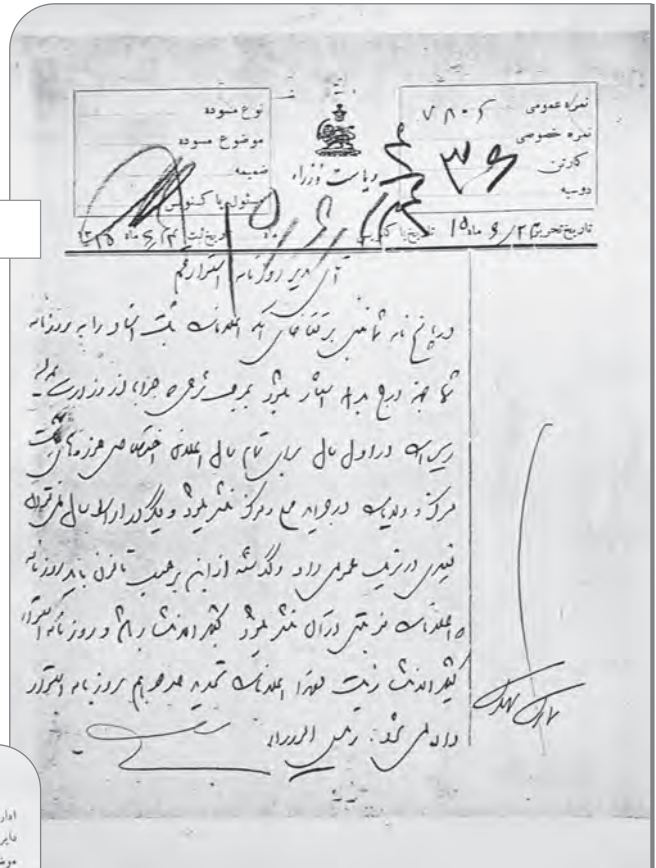
سال یازدهم، شماره اول و دوم

بهار تا زمستان ۱۳۹۹

مقالات فارسی

تاریخک و اسناد مطبوعات قم (۱۳۰۲ تا ۱۳۵۷)

• سند شماره هجده



• سند شماره نوزده



• سند شماره بیست

۹۰-۹



وزارت داخله

اداره کل شهرتانی

سوابق	مورخه	نمبره
<p>جراغ برق دو موتور - بخدا هیچ کس را گرفتار همسایه بد نکند - البته موضوع دو موتور و سه موتور را در جواب دیدم ایند که بهوا پساها عظیم الجثه اطلاق میشود ولی ما یک چراغ برق داریم که دارای دو موتور است شاید تصور فرمائید که از روی این فاعده بایستی دوسه هزار لامپ بدهد در صورتیکه گمان ندارم بیش از ۲۰۰-۳۰۰ چراغ بدهد هر چه هست از وقتیکه این آقا میرزا چراغ برق بشهر ما تشریف فرما شده شب بیل داشتیم از خط فیض آتارش عبور کرده و از پرتو وجودش بهره مند شوم مافی چند مرتبه که کارخانه استراحت میفرمود و قوه منطقیس راهم بر خصی میفرستاد یعنی خطوط برق خاموش بود من قلبا اوقاتم تلخ میشد و دعا میکردم که خدا از چشم بد محافظتش کند انفاقا در مواقع زیارتی و روز هائی که جمعیتی در شهر ما بود و چند نفر از دوستان هم از خارج آمده بودند من میخواستم چراغ برقمانرا برخ آنها بکنم با یک وری آنها را بگردش خیابان میآوردم بد بختی چراغ خاموش بود البته شما میدانید که مثل من آدمی که میخواسته است مناظر قدیم و جدید شهر را با نور الکتریک بواردین نشان بدهد چقدر</p>		

نوع مسوده	نمبره عمومی
موضوع مسوده	نمبره خصوصی
شعبه	کارتین
مسئول یا کاتبین	دوسیه

تاریخ ثبت: ۱۳/۱/۱۳۰۱  
تاریخ یا کتوبیس: ۱۵/۱/۱۳۰۱

کتابخانه  
در جواب نم (۱۳۸۳۷/۲۹۰۱) تاریخ پنج شنبه روزنامه چهارم  
تاریخ ۱۳۰۱/۱/۱۳  
تعمیر روزنامه نورس از این است که بعد از ۴۰ روز بنام اینم کتابخانه  
کتابخانه این تعمیر تعمیر کنیم اولی روزنامه ترقی کرد ما  
شهر اردلان

• سند شماره بیست و یک

- کتاب شیعه؛ ۲۱-۲۲
- سال یازدهم، شماره اول و دوم
- بهار تا زمستان ۱۳۹۹

- مقالات فارسی
- تاریخک و اسناد مطبوعات قم (۱۳۵۷ تا ۱۳۹۲)

• سند شماره بیست و دو

**روزنامه استوار قم**

اجتاهي • اقتصادي • علمي • ادبي  
مؤسس و مدير مسئول: ابو الفضل طهماسبي  
حداکثر پخش روزانه

تاریخ: ۱۳۱۰۵۰۰ ..... بهمن ماه ۱۳۱۰  
شماره: ۳۱۳۱۳ ..... شنبه  
آدرس تلگراف: قم استوار

بسم الله الرحمن الرحیم  
 این روزنامه در شب بیست و نهمین بهار پشاور این روزنامه که در میان یک توده هزار تنه مناهک حضرت  
 محمد در شان پیوسته نشان بر زبان تو بر زبان  
 میخیزد و این چه برافتنی رسیده که هر فردی را در این روزنامه که به ستورا افکار مجرب و خواهنده میخیزد  
 نیاید و این شماره را در پشاور رسیده است که در گذشته و تمام دستورها حرف کرده که تا در پیش بر سر استوار این روزنامه  
 علت اصحاب به اوست که این روزنامه به جهت که هیچ فرقی سعادت کرده اند  
 در این روزنامه هر که از این روزنامه است که در تمام این روزنامه که به این ترتیب در این روزنامه که  
 تا از راه پشاور که در روزنامه اعلان یک روزنامه ننوده و در روزنامه استوار این روزنامه که با موافق این  
 مشورتی همواره نظر در آن و تطبیق فرار این روزنامه همواره  
 با ارامش و خفت است از این نام و نظیر بر گرفته و آنگون که نگذارد از راه او ده به تاریخ قیمت تعویض است  
 و از سالیانه بر افتادیم ایک کارخانه در سعادت یکم معترفه میجو او را در استوار او نشد که با اوان  
 اعدادت این روزنامه به جهت اراستة نگارنده و فراهم نموده نظر عواطف ما را آنگونه

۱۵ ۱۱ ۳۱

<p>نوع مسوده موضوع مسوده ضمیمه مسئول یا کاتبین</p>	<p>شماره عمومی شماره خصوصی کاتبین دوسیه</p>
--	---

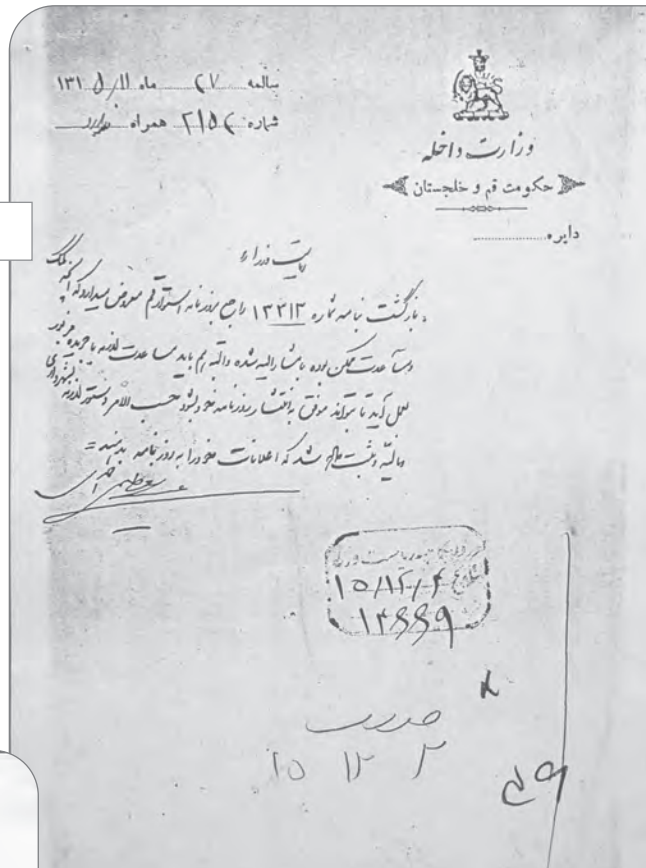
تاریخ تحریر: ۱۸ / ۱۱ / ۱۳۱۵ تاریخ پاکوبین: ۱۵ / ۱۱ / ۱۳۱۵

مکتب استوار

در روزنامه استوار قم از طرف زنده و انوار رسیده است از برای این روزنامه از  
 تاریخ این کتاب از طرف صاحب دفتر نیست به ترتیب روزنامه رسیده است و برای این  
 نشر آن تمام به کمک صاحب دفتر بنام صاحب دفتر رسیده است از برای این  
 به واسطه همکاران بسیار در این روزنامه او در این روزنامه رسیده است و به کمک  
 نموده و به نگارنده خود امانت بدیم به ترتیب از برای این مکتب استوار  
 تا خاطر زنده و انوار رسیده است از برای این روزنامه از  
 مکتب استوار

• سند شماره بیست و سه

• سند شماره بیست و چهار



• سند شماره بیست و پنج

کتاب شیعه؛ ۲۱-۲۲

سال یازدهم، شماره اول و دوم

بهار تا زمستان ۱۳۹۹

مقالات فارسی

تاریخک و اسناد مطبوعات قم (۱۳۰۲ تا ۱۳۵۷)

• سند شماره بیست و شش

تاریخ ۵ ماه ۳ سنه ۱۳۱۵  
نمبر ۵۸۹ ضمیمه



وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه  
اداره معارف و اوقاف قم و محلات  
دایره

روداره معارف و اوقاف

باعتبار این سند در دفتر ۲۱/۱۵/۱۳۱۵  
و چنانچه در صورت لزوم در دفتر  
اداره معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه  
ایستاده باشد و در صورت لزوم در دفتر  
اداره معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

دردو باقری  
تاریخ ۱۳۱۵/۵/۳  
۷۰۷۲  
۷۱

Form with administrative details including ministry name, date, and registration numbers.

روداره معارف و اوقاف

۵۸۹  
۱۳۱۵/۵/۳  
۱- چون جهت...  
۲- تصدیق...  
۳- در صورت...  
۴- در صورت...

• سند شماره بیست و هفت





کتاب شیعه؛ ۲۱-۲۲

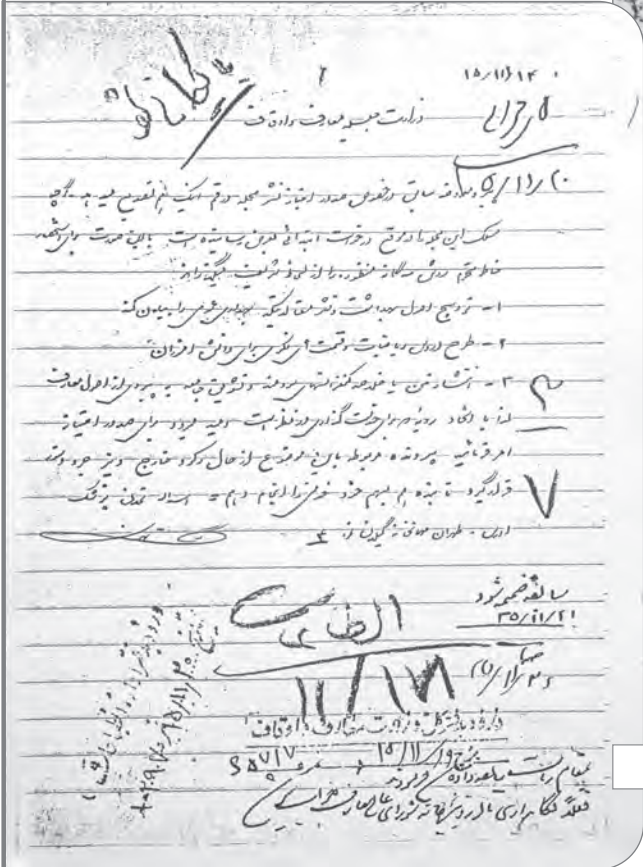
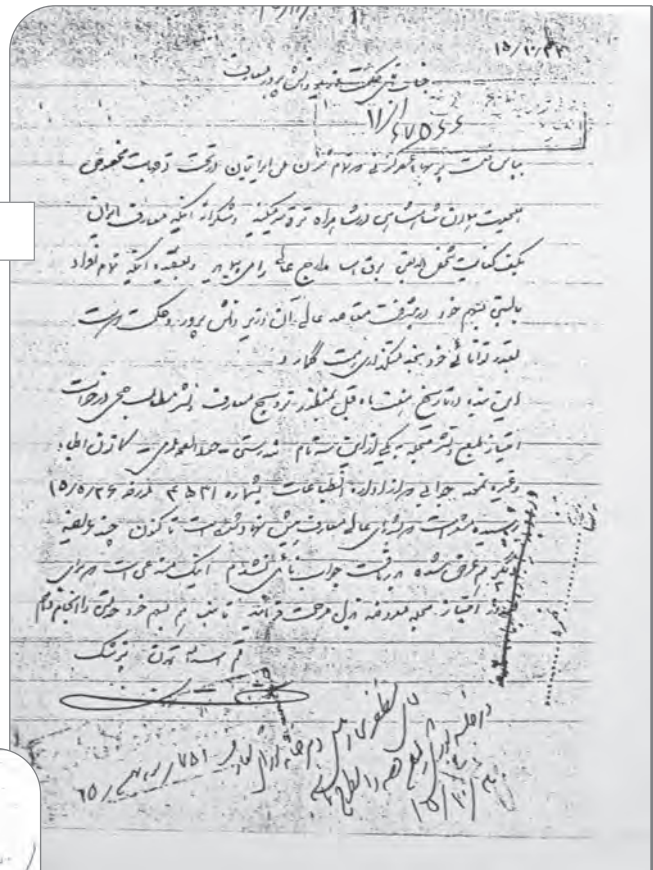
سال یازدهم، شماره اول و دوم

بهار تا زمستان ۱۳۹۹

مقالات فارسی

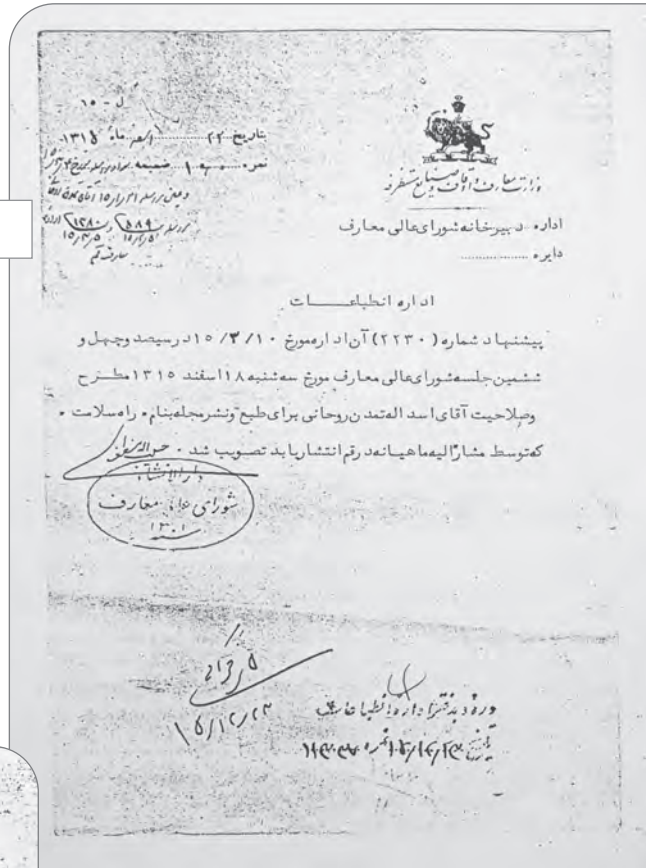
تاریخک و اسناد مطبوعات قم (۱۳۵۲ تا ۱۳۵۷)

• سند شماره سی

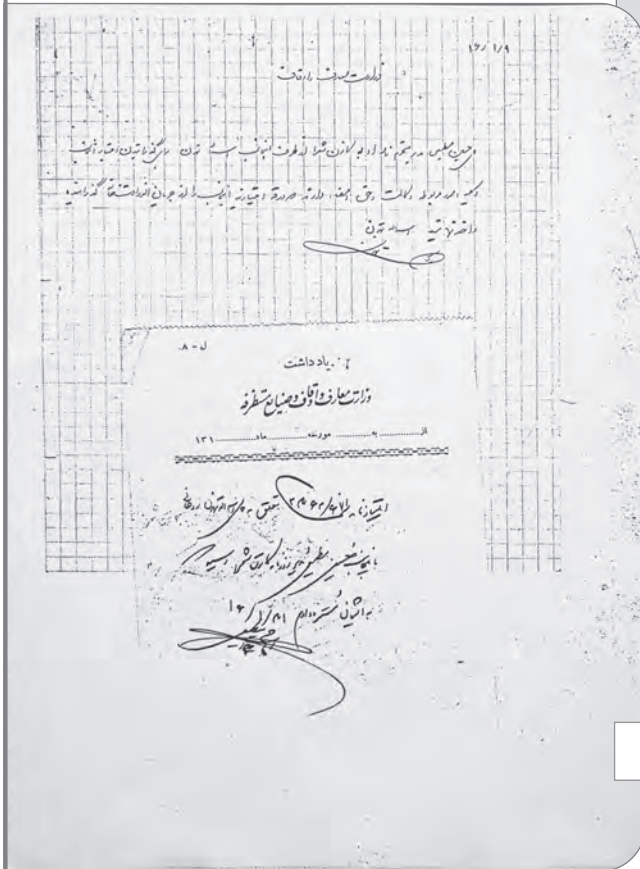


• سند شماره سی و یک

• سند شماره سی و دو

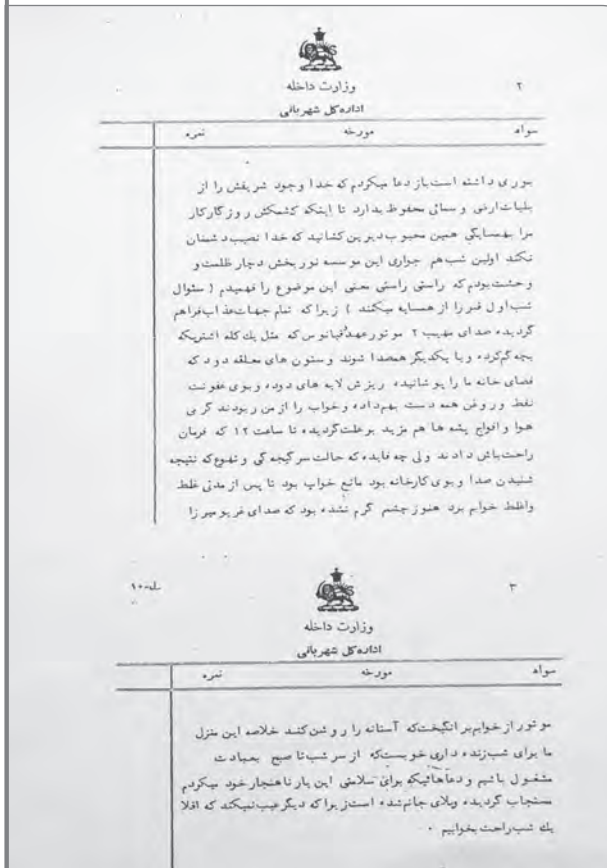
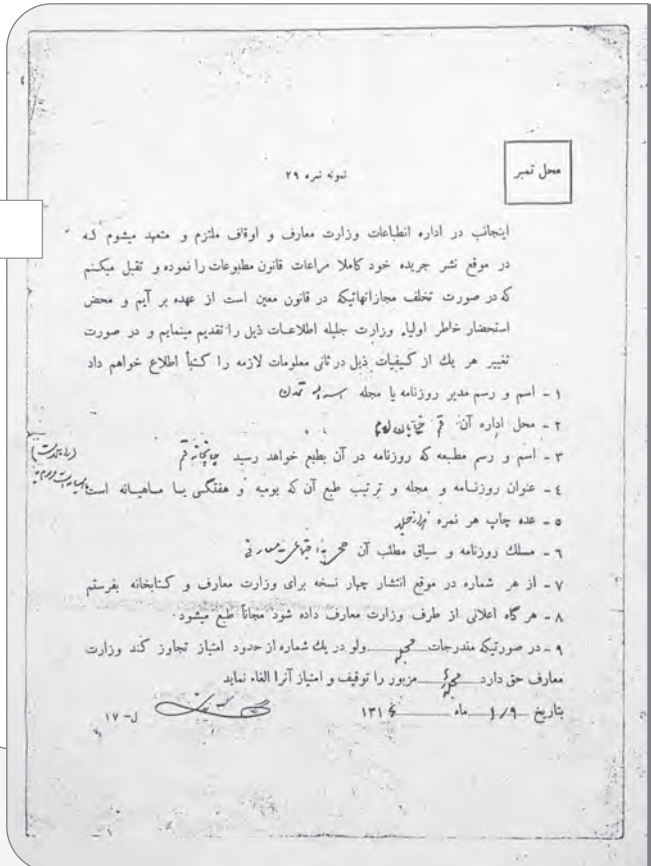


• سند شماره سی و سه





• سند شماره سی و چهار



• سند شماره سی و پنج